

2013 - 2014 Eğitim - Öğretim Yılı

BATTALGAZİ CUMHURİYET İLKOKULU

Senesonu Seminer Çalışması

OKUL VE ÇEVRE GÜVENLİĞİ

Hazırlayanlar: 2. Sınıf Öğretmenleri

OKUL ve ÇEVRE GÜVENLİĞİ

Son günlerde basında çıkan “Uyuşturucu kullanma yaşı (9 yaş) ilköğretilere kadar indi” şeklinde haberlere bakınca biz eğitimcilerin uyuşturucu konusuna daha çok eğilmemiz gerektiği gerçeği ortaya çıkıyor.

Bu durumun en büyük sebebi parçalanmış aileler ve ana-baba eğitiminin yeterli olmamasından değil pasif ana-baba tutumundan kaynaklandığı tespiti yapmak olası bir durum.

Meclis Araştırma Komisyonunca Yapılan Ankete Göre, lise öğrencilerinin, %15,1’i okula delici, kesici alet ve silahla gelmektedir. %6,9’u en az bir defa uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri denedi. Ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ise %7,7’si çete üyesi oldukları anlaşılmaktadır.

İstanbul Kent Güvenliği Projesi’nde yapılan bir çalışmaya göre öğrencileri tehdit eden en önemli tehlikeler arasında %30.8 Kötü arkadaş çevresi %15.3 Öğrencilerin okulu sevmemesi %33.9 Uyuşturucu madde bağımlılığı %19.3 Okul düzeninin ve çevresinin bozukluğu %0.7 Diğerleri tespit edilmiştir.

Bu rakamlar göstermektedir ki, 21.yy’ın en önemli eğitim gündemlerinden birisi okul güvenliği olmuştur. Yurtdışındaki okullarda meydana gelen şiddet olayları da bu gerçeğin uluslararası boyuttaki ifadesidir.

Güvenli Bir Okul Ortamı Oluşturma Sürecinde Öğretmen ve Okul Yöneticilerin Görevleri

Okul temelli şiddeti önleme programlarının önemli bir boyutu olumlu bir okul iklimi yaratmaktır. Okulda öncelikle öğrenciler olmak üzere, öğretmenler, yöneticiler ve diğer görevliler arasında olumlu bir ortam yaratmayı başaramayan bir programın başarılı olma olasılığı düşüktür. Bu nedenle tüm okul çalışanları olumlu ve sürdürülebilir bir okul ortamı oluşturmayı amaçlayan girişimlere destek vermeli, gerekiyorsa okul çalışanlarına bu konuda eğitim verilmelidir. Bu amaçla düzenlenecek olan bir eğitimde, öğrencilere olumlu davranışlar kazandırma yolunun okulda kanıta dayalı uygulamaların benimsenmesi ve bu uygulamaların ısrarla sürdürülmesiyle olumlu bir okul iklimi oluşturmanın önemi vurgulanmalıdır.

Olumlu bir okul iklimi oluşturmanın amaçları şu şekilde açıklanabilir:

- ❖ Ortaokul ve liselerde öğrencilerin akademik başarısını en üst düzeye çıkarmak.
- ❖ Öğrencilerin okul sevgilerini arttırmak.
- ❖ Okulda problem oluşturan kural ihlallerini en aza indirmek.
- ❖ Gerek öğrencilerin, gerekse çalışanların birbirilerine karşı daha saygılı ve sorumlu davranmalarını özendirme.
- ❖ Öğrenciler arasında farklılıklara hoşgörü kültürü geliştirmek.
- ❖ Okulun daha etkin ve amacına uygun işlev görebilmesini sağlamak.
- ❖ Engelleri olan ve eğitsel olarak başarısız olma riski taşıyan öğrencilerin desteklenmesini sağlamak.

Olumlu bir okul ortamının oluşturulabilmesi için okul sisteminin bir bütün olarak ele alınması gerekir. Okul sisteminin bir bütün olarak ele alınarak geliştirildiği bir programdır. Olumlu davranış desteği, bir yandan okul genelinde olumsuz davranışların ortaya çıkmasını engellerken diğer yandan da öğrencilerin sosyal ve akademik hedeflere ulaşmalarını sağlayacak sistematik ve bireysel stratejileri içermektedir.

Şiddetin Çeşitleri

Şiddet kapsamında ele alınabilecek davranışlar farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu davranışlar aşağıdaki biçimde sınıflandırılabilir:

Fiziksel Şiddet:

Fiziksel şiddetin temelinde zorbanın mağdura bilinçli olarak fiziksel zarar verme amacı vardır. Bu tür şiddetin bir ucunda saç çekme kulak çekme gibi mağdurun canını acıtıcı görece hafif eylemler yer alırken, diğer ucunda mağdurun yaralanmasına hatta ölümüne neden olabilecek travmatik eylemler yer alabilir. Fiziksel şiddet kapsamında ele alınabilecek eylemler arasında şunlar sayılabilir:

- ❖ Saç ve kulak çekme, itme, dürtme
- ❖ Kolunu ya da bacağını bükme
- ❖ Çimdik atma, ısırma
- ❖ Üzerine bir şeyler fırlatma, zarar verici maddeler atma
- ❖ Oturacağı yere rahatsız edici bir cisim koyma
- ❖ Isırma
- ❖ Omuz, dirsek, kafa atma, başını duvara veya sıraya vurma
- ❖ Tekme atma, çelme takma
- ❖ Herhangi bir cisimle (sopa, cetvel vb.) vurma
- ❖ Tokat atma, yumruk atma
- ❖ Kafaya vurma, enseye vurma
- ❖ Kesici aletlerle saldırma veya korkutma (bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb.)
- ❖ Ateşli ve patlayıcı silahlarla (tabanca, kuru sıkı vb.) saldırma ya da korkutma

Sözel Şiddet

Herhangi bir kişiye yönelik olarak sistemli bir biçimde yapılan, kişinin benliğini, psikolojik ve sosyal gelişimini, ruhsal bütünlüğünü etkileyen olumsuz yargılar, atıflar ya da sözel davranışlardır. Örnekler:

- ❖ Bedensel özellikleriyle (boyu, kilosu, diş yapısı, saçı, ten rengi, vb.) alay etme
- ❖ Dış görünüşüyle (giysisi, gözlüğü, vb.) alay etme
- ❖ Konuşma tarzı, aksanı ya da şivesiyle alay etme
- ❖ Adı ya da soyadıyla dalga geçme
- ❖ Küçük düşürücü isimler (lakap) takma
- ❖ Küfür etme
- ❖ Kaba ve çirkin sözlerle (aptal, geri zekalı, ezik, vb.) hitap etme
- ❖ Sözel olarak tehdit etme
- ❖ Küfür etme

Dışlama

Mağduru dışlamak amacıyla yalnızlığa mahkum etme veya buna teşebbüste bulunma, etkinliklere davet etmeme, haber vermeme, yok sayma en yaygın dışlama eylemleri arasında yer almaktadır. Aşağıda bu kapsamda ele alınabilecek diğer örneklere yer verilmektedir:

- ❖ Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama
- ❖ Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme
- ❖ Görmezden gelme, yok sayma (konuşmama, sorularına yanıt vermeme, vb.)
- ❖ Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme

Söylenti Çıkarma ve Yayma

Bu şiddet türünde zorba, mağdurun aleyhinde dedikodu yaparak, asılsız söylentiler çıkararak, bu söylentileri yayarak mağduru arkadaşları arasında zor duruma düşürmeye çalışır. Bu şiddet türüne aşağıdaki eylemler örnek verilebilir:

- ❖ Arkadaşlarını mağdura karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma
- ❖ Mağdur hakkında dedikodu yapma, söylenti çıkarma ve yayma
- ❖ Mağdura iftira atma
- ❖ Mağdur hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma
- ❖ Mağduru öğretmene, müdüre veya başka bir yetiškine haksız yere şikâyet etme

eşyalara zarar verme

Bu şiddet türünde zorbanın bilerek ve isteyerek mağdurun özel eşyalarına ve sahip olduklarına zarar vermesi söz konusudur. Bu şiddet türünün diğer örnekleri aşağıda yer almaktadır:

- ❖ Mağdurun eşyalarını zorla alma.
- ❖ Para ya da okul harçlığını zorla elinden alma
- ❖ Eşyalarına kasıtlı olarak zarar verme (yırtma, kırma, atma, vb.)
- ❖ Defter, kitap ya da ödevini karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma
- ❖ Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma
- ❖ Para ya da eşyalarını çalma
- ❖ Ortaokulda ve liselerde baskıyla telefonuna kontör yükletme
- ❖ Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme

Cinsel Şiddet

Bu şiddet türünde, zorbanın mağdura cinsel olarak rahatsızlık vermesi ve onu istismar etmesi söz konusudur. Cinsel şiddetin türleri arasında şunlar sayılabilir:

- ❖ Cinsel amaçlı dokunma
- ❖ Cinsel içerikli sözlerle sarkıntılık yapma
- ❖ Cinsel anlamı olan hareketler (el, kol, göz hareketi, vb.) yapma
- ❖ Cinsel konularda rahatsız edici konuşmalar yapma
- ❖ Cinsel çağrışımı olan sözcüklerle hitap etme
- ❖ Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma
- ❖ Rahatsız edici cinsel içerikli sözel veya fiziksel şakalar yapma
- ❖ Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açma

❖ Birileri hakkında cinsel içerikli duvar yazıları yazma

Öğrencilerin sadece ceza değil, olumlu davranışlar için destek verilmelidir.

Yukarıda sıralanan şiddet türleri arasında en yaygınının sözel şiddet olduğu görülmektedir. Araştırmalardan elde edilen verilere göre erkeklerin kızlara oranla hem daha fazla fiziksel şiddet uyguladıkları hem de fiziksel şiddetin mağduru oldukları, kızların ise daha çok dolaylı şiddeti tercih ettikleri söylenebilir.

Bazı öğretmenler bu tür uygun olmayan davranışlar sergileyen öğrencilere genellikle ceza vermeyi veya onları utandıracak yöntemlere başvurmayı tercih etmektedirler.

Ancak bu tür önlemlerin çok fazla işe yaramadığı, ayrıca problemlili öğrencilere göz açtırmamak için büyük çabalar sarf etmenin de oldukça yorucu olduğu söylenebilir. Sadece cezalandırarak insanları bir davranıştan vazgeçirmenin çok da etkili bir yöntem olmadığı bilinmektedir. Öğrencilerin istenmeyen ya da kabul edilemez davranışlarının sadece ceza verilerek ortadan kaldırılmaya çalışıldığı okullarda şiddete başvuran öğrencilerin yakalanmamak ve dolayısıyla cezadan kurtulmak için ellerinden geleni yaptıkları, ceza aldıklarında ise öfkelenerek bunun rövanşını almaya çalıştıkları gözlenmektedir. Ayrıca öğrencileri güç kullanarak sindirmeye çalıştığımızda, onlara “güçlü olanın sözünün geçtiği” mesajını iletmış ve “güç kimdeyse hükümdar odur” yönündeki inançlarını pekiştirmiş oluruz.

Ceza vermemek sorumluluktan kaçmak anlamına gelmediği gibi, sorumluyu yakalayıp cezalandırmak da öğrenciye yeni bir davranış kazandırıldığı anlamına gelmez. O halde sorunu sadece ceza vererek ya da görmezlikten gelerek çözemeyiz. Şiddet gibi öğrenciler üzerinde kalıcı etkiler bırakabilen bir konuda, istenmeyen öğrenci davranışlarını en aza indirebilmek için daha kapsamlı çalışmalar yürütmek gerekmektedir. Kuşkusuz her okulun kendi ihtiyaçlarına, koşullarına ve yapısına göre özgün stratejiler ve çözümler bulması gerekir. Şiddet uygulama ve şiddete uğrama riski taşıyan öğrencilerin özelliklerini tanımak ve pratik yollar geliştirmek, müdahale programlarının etkililiğini artırabilmektedir.

Okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalık ve şiddet içeren davranışlar gündeme daha sık gelse de, bu tür davranışlara zaman zaman öğretmenlerin de maruz kaldıkları bilinmektedir. Hatta anne babalar da zaman zaman ailede çocuklara şiddet içeren davranışlar sergilemektedirler. Bu nedenle öğrencilerde gözlemlenen şiddet ve zorbalık olarak nitelendirilen davranışların arka planında çoğu zaman aile, öğretmen, yönetici ve okulun diğer çalışanlarının çocuklara olumsuz rol modeli bulunuyor olabilir.

Kişilerarası bir davranış biçimi olan şiddetin zararları üzerinde çok durulsa da, şiddeti asgariye indirmek için hangi önlemlerin alınması gerektiği, bu olumsuz davranışların arkasında hangi dinamiklerin olduğu ve istenmeyen bu davranışlar ortaya çıktığında ne yapılması gerektiği konusunda yetişkinlerin rolü üzerinde yeterince durulmamıştır.

Başta öğretmenler olmak üzere, çocukların sıklıkla etkileşimde buldukları ve sevdikleri-saygı duydukları yetişkinlerin söyledikleriyle ve yaptıklarıyla öğrencilere model olmaları beklenir. Bunun için de öncelikle bu yetişkinlerin kendi davranışlarını gözden geçirmeleri, varsa olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlarını değiştirmeleri gerekir. Öğrenciler öğretmenlerinin söylediklerinden çok, onların nasıl davrandıklarını dikkate alırlar. Bu nedenle bizim toplumumuzda sık sık dile getirilen “aynası iştir kişinin, lafa akılmaz” atasözü oldukça anlamlıdır.

Okulda öğrencilere olumlu davranışlar geliştirebilmeleri için destek verilmelidir. Aşağıda, okulunuzda böyle bir ortam yaratabilmek amacıyla yararlanılabilecek bazı öneriler bulabilirsiniz.

Olumlu Davranış Desteği İçin Uygun Bir Okul İklimi Yaratmaya Yönelik Öneriler:

1) Okul genelinde belli bir disiplin anlayışı (yaklaşımı) benimsenmeli, ortak bir amaç üzerinde uzlaşılmalı ve bu amaç herkes tarafından paylaşılmalıdır.

2) Öğrencilerden beklenen olumlu davranışlar açık ve somut bir biçimde tanımlanmalı ve öğrencilere duyurulmalıdır.

3) Öğrencilere beklenen davranışların kazandırılabilmesi ve istenmeyen olumsuz davranışların en aza indirilebilmesi için okulun koşullarına uygun pratik stratejiler belirlenmeli veya geliştirilmelidir.

4) Olumsuz davranışları cezalandırmaktan çok bu davranışların ortaya çıkma olasılığını azaltacak önlemler alınmalı, olumlu davranışlar sergileyen öğrencilerin teşvik edildiği bir yaklaşım benimsenmelidir.

5) Okul genelinde yapılan gözlem ve değerlendirmeler belli aralıklarla tekrarlanmalıdır.

6) Okul genelinde olumlu bir davranış iklimi oluşturabilmek amacıyla yapılması düşünülen her türlü etkinlik ve düzenlemeler okulun tümünü kapsamalıdır.

7) Öğrenciler tarafından sergilenen olumsuz davranışlar görmezlikten gelinmemeli, bu olumsuz davranışlara müdahale edilmelidir.

8) Risk grubuna giren öğrenciler yakından izlenmelidir.

9) Öğrencilerin kendi davranışlarını kontrol edebilmeyi öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Davranış yönetimi konusu, branşı ne olursa olsun her öğretmen tarafından ciddiye alınmalı, gizli müfredatın bir parçası olarak derslerde gündeme getirilmeli, rehberlik dersinde daha ayrıntılı işlenmelidir.

10) Öğrenciler tarafından sergilenen davranış problemleri sadece sınıfta değil, sınıf dışında da takip edilmeli, bu sorunların yaşandığı mekânlar belirlenmeli, gerekli tedbirler alınmalıdır.

11) Olumlu davranış kazandırma ve olumsuz davranışların engellenmesi süreci temel akademik alışkanlıkların kazandırılması çabalarıyla birlikte yürütülmelidir.

Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Önemi

Öğrencilere olumlu davranışlar kazandırma, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle öğretmenlerin bu becerilerini geliştirmelerinde yarar vardır.

Derslerinde her fırsatta öğrencilerden beklenen davranışları vurgulayan ve olumlu davranışları teşvik eden bir öğretmen sadece olumlu bir sınıf ortamı yaratmak kalmaz, aynı zamanda okulun genel iklimine de olumlu yönde katkıda bulunmuş olur.

Öğretmenler her ne kadar öğrencilerin sınıf içi kurallara uymalarını teşvik etseler de zaman zaman kuralları çiğneyen öğrenciler olacaktır. Bu durumlarda öğretmenler, kuralların altını çizerek, gerekli açıklamaları yaparak ve öğrencilere istenen olumlu davranışlarla ilgili küçük egzersizler yaptırarak onları destekleyebilirler.

Akademik Gelişim Kadar Davranış Gelişimine Önem Vermek

Akademik gelişim ile davranış gelişiminin birbirini karşılıklı etkileyen ve paralel yürütülmesi gereken iç içe geçmiş iki alan olduğu unutulmamalıdır. Başarı kriterlerini öğrencilerin bireysel düzeyine göre belirleyen, böylece tüm öğrencilerinin başarıyı tatmalarına imkân tanıyan bir öğretmen, öğrencilerin derslere ve okula karşı olumlu bir tutum kazanmalarına da yardım etmiş olur.

Risk Gurubuna Giren Öğrencilere Odaklanması

Öğrencilere olumlu davranışlar kazandırmak amacıyla ne kadar çaba gösterilse de zaman zaman bazı öğrencilerin istenmeyen davranışlar sergileme olasılıkları vardır. Öğrencilerle olan etkileşimin zaman zaman istenmeyen şekillerde gerçekleşmesi olağan kabul edilmelidir. Okullarımızda farklı sosyal çevrelerden gelen ve farklı özellikler taşıyan çok sayıda öğrenci vardır. Bu öğrencilerden bazıları nadiren, bazıları ise görece daha sık istenmeyen davranışlar sergileyebilmektedirler. Bir öğrencinin on olumlu davranışına karşın bir ya da iki olumsuz davranışta bulunması normal kabul edilmelidir. Normal bir dağılımda öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu kategoriye girdiği söylenebilir. Bu nedenle önceliği, öğretmenler, yöneticiler, okulun diğer personeli ve öğrencilerle olan ilişkilerinde daha fazla davranış problemleri yaşayan risk grubundaki öğrencilere vermek daha yararlıdır. Bu süreçte problemleri davranış gösterme oranı yüksek olan riskli öğrencilerin aktif olarak izlenmesi önem taşımaktadır. Kuralları sık sık ihlal eden, davranışlarını kontrol edemeyen bu öğrencilere daha yakın ilgi gösterilmesi, beklenen uygun davranışların hatırlatılması ve gerektiğinde okul psikolojik danışmanlarından destek alınması yararlı olur. Tekrarlanan davranış problemleri sergileyen öğrencilere karşı hazırlıklı olunmalı, önceden önlem alınmalı ve istenmeyen davranış ortaya çıkmadan bu davranışı önlemeye yönelik stratejiler üretilmelidir.

Sınıf Dışı Mekânlarda Davranış Kontrolü

Öğrenciler okulda geçirdikleri zamanın yaklaşık üçte ikisini derslerde dolayısıyla sınıf ortamında geçirirler de yaklaşık üçte birini sınıf dışı ortamlarda geçirmektedirler.

Dolayısıyla öğrencilerden sadece sınıfta değil aynı zamanda sınıf dışında da kurallara uymaları ve düzgün davranışları beklenir. Kaldı ki ders sırasında başlarında bir öğretmen olan sınıflarda denetim daha sıkı iken, ders saatleri dışında okulun diğer mekânlarında geçirilen sürelerde yetişkin denetimi görece daha gevşektir. Bu nedenle öğrencilerin kontrol edilmesi ve bu mekânların güvenliği son derece önemlidir.

Kuşkusuz sınıf dışındaki ortamlarda beklenen davranışların kazandırılması da yine sınıf ortamında geçirilen yaşantılar ve edinilen tutum ve becerilerle yakından ilgilidir. Bu nedenle öğrencilere sadece sınıf ortamında değil, aynı zamanda derslikler dışındaki

ortamlarda da nasıl davranmaları gerektiği sınıf ortamında açıkça ifade edilmelidir. Gerçekte öğrenciler tarafından sergilenen pek çok davranış problemi, öğrencilerin belirli ortamlarda onlardan beklenen davranışların neler olduğu ile uymaları gereken kuralları bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle öğrencilerden beklenen davranışların her fırsatta olumlu bir üslupla vurgulanmasında yarar vardır. Bu hatırlatmaların kural ihlallerini daha aşağıya çekeceği unutulmamalıdır. Kuşkusuz okul genelindeki ortamlarda öğrencinin aktif olarak takip edilmesinden tüm personel sorumludur. Gerekli olan durumlarda öğrencilerle etkileşime geçmek, hemen harekete geçmek ve gerekli takibi yapmak tüm personelin sorumluluğundadır. Öğrenci takibinde kullanılacak bir Öğrenci

Bütün bunlar yapılırken olumsuz davranışları vurgulamak yerine beklenen davranışları anlatmak ve olumlu davranışları pekiştirmek esastır. Öğrencilere okul ve okul dışındaki farklı ortamlarda davranış yeterliliği kazandırmaya yönelik aktarımlarda bulunmak ve öğrenciye olumlu davranış deneyimi kazandırmak önemlidir. Öğrencilere verilebilecek davranış desteğinin biçimi, her okulun ve öğrencinin bireysel özelliklerine göre en iyi öğretmenler tarafından takdir edilebilir. Konuya ilişkin sınıf ve davranış yönetimi becerilerini sürekli geliştirmek, öğretmenlerin işini kolaylaştırabilir.

Öğrencilerin öz yeterlilik algısı ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi, akademik başarıyla karşılıklı ilişkilidir. Bu nedenle öğrencilerin gelişiminin bir bütün olarak ele alınması, sosyal ve akademik gelişimin birlikte takip edilmesi zorunludur.

Çok Boyutlu Yaklaşım

Öğrencilerin davranış problemlerinin azaltılması ve olumlu davranış becerilerinin geliştirilmesi için okul genelinde yürütülecek çalışmalarda çok boyutlu bir yaklaşımın izlenmesinde yarar vardır. Bu çalışmalar genellikle sorun ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemler ve sorun ortaya çıktıktan sonra yapılacak müdahaleler biçiminde özetlenebilir. Ancak, yürütülecek çalışmaların ağırlığını problemlerle davranışlar ortaya çıktıktan sonra yapılması gerekenlere değil, olumsuz davranışların ortaya çıkmasını önleyici çalışmalara vermekte yarar vardır. Kuşkusuz olumsuz davranışları önleyebilmek için olumsuz davranışlar sergileme riski taşıyan öğrencilerin önceden belirlenmesi gerekir.

Bir eğitim ortamında yer alan öğrencileri olumsuz davranışlar sergileme bakımından üç ayrı kategoriye ayırmak mümkündür. Ortalama bir eğitim kurumunda kayıtlı olan öğrencilerin büyük kısmını genel olarak kurallara uyan, kendilerinden beklenen sorumlulukları yerine getiren ve kronik davranış problemleri olmayan gençler oluşturur.

Ortalama bir okulda, bu kategoriye giren öğrencilerin oranının yaklaşık %80 olduğu tahmin edilmektedir. Öğrencileri şiddetten arındırıp davranış problemlerini azaltmayı hedefleyen bu programın temel hedeflerinden biri, bu öğrencilerin davranış problemlerinden uzak kalmasını sağlayıcı önlemlerin alınması ve riskli davranışlardan uzak kalabilmelerini sağlamaktır.

Okuldaki davranış problemleri gösterme riski taşıyan öğrenciler ise ikinci grupta yer almaktadır. Bu grupta yer alan öğrencilerin oranı yaklaşık %15 civarındadır. Bu grupta yer alan öğrencilerle kıyaslandıklarında nispeten daha az sorunlu olan ilk gruptaki öğrencilerden bazılarının gerekli önlemler alınmadığında riskli gruba girme olasılıkları vardır. Bu öğrenciler için temel hedef, onları tanımaya çalışarak, gerekli desteği vererek ve takip ederek okuldaki sorunların çekirdeğini oluşturan üçüncü gruba girmelerini engellemektir. Öğretmenler olarak

ikinci grupta yer alan öğrencilerin sergiledikleri olumlu davranışları teşvik ederek, gerektiğinde ödüllendirerek, kısacası olumlu davranışlarını pekiştirerek istenmeyen davranışlarını azaltmaya çalışmak gerekir.

Okul genelinde pozitif davranış destekleme yaklaşımında üç düzeyli müdahale modeli Üçüncü grupta ise kronik davranış problemleri gösteren, geçmişte çeşitli sorunlara neden olmuş ve genel olarak okuldaki sorunların nedeni olan öğrenciler yer almaktadır. Bu grupta yer alan öğrenciler için hedef, davranış problemlerinin oranını en alt düzeye çekebilmek ve olay sayısını azaltabilmektir. Bu öğrencilere yönelik müdahale ve takiplerin bireysel olması gereklidir. Bunun ötesinde okul disiplin yönetmeliği işletilerek ceza verilmesi gereken durumlar olabilir.

Okul Şiddeti Önleme Kurulu İle İşbirliği Yapmak

Okulda konuyla ilişkili koordinasyonu sağlayacak bir kurulun oluşturulması okul genelindeki düzenlemeleri kolaylaştırmaktadır. Yönetici, öğretmen ve veli temsilcilerinden oluşan okul şiddeti önleme kurulu, yukarıda açıklanan bu üç düzeye göre koruyucu önlemler, etkinlikler ve müdahale biçimlerinin geliştirilmesi, yürütülecek uygulamalara öncülük yapma, okul personeli arasında aktif koordinasyonu sağlama ve şiddeti önleme konusunda yapılan çalışmaların etkililiğini değerlendirmede önemli rol oynamaktadır. Bu ekipte yapılması düşünülen etkinlik ve düzenlemeler konusunda bilgi alınabilecek ve etkililiğin değerlendirilmesi konusunda yardım alınabilecek uzmanların da yer alması uygun olur.

Konuya ilişkin kurulun ürettiği kurallara uymak, uygulamaları sahiplenmek ve yapılan çalışmalara motive olmak, önleme çalışmalarının başarısını olumlu etkilemektedir. Bazı durumlarda öğretmenler veya veliler okullarda alınan bu kararları ve başlanan uygulamaları ek yük olarak görebilmektedir. Ancak konuya ilişkin farkındalık kazanmak ve hayata geçirilebilecek olası çözüm yollarına katkı vermek sadece şiddeti önleme kurulundaki belirli kişilerin değil, öğrenci, öğretmen, yönetici, personel ve velilerin de sorumluluğundadır. Kaldiki uygulamaların etkili olabilmesi için okul toplumunu oluşturan tüm tarafların olabildiğince birlikte ve eşgüdümlü hareket etmesi şarttır.

Yürütülecek Çalışmalar ve Temel Prensipler

- ❖ Öncelikli içinde yönetici, öğretmen, veli ve eğitim uzmanlarından kişilerin olduğu okulda şiddeti önleme ve azaltma çalışmalarını koordine edecek bir ekibin oluşturulması.
- ❖ Okulda şiddet durumuna ilişkin verilerin toplanması.
- ❖ Varolan durum ve problemlerin ortaya konması.
- ❖ Okul genelinde sürekli izleme çalışmalarının yapılması, yaşanan davranış problemlerinin olabildiğince kayda geçirilmesi ve bir arşivde toplanması.
- ❖ Okulun sınıf içi ve dışı tüm mekânlarını öğrenciler ve tüm okul personeli için güvenli ortamlar haline getirebilmek amacıyla alınması gereken önlem, uygulama, etkinlik ve müdahaleler konusunda fikirlerin üretilmesi.
- ❖ Üretilen fikirlerin uygulamaya konması.
- ❖ Bu uygulamaların etkili olup olmadıklarının gözlem ve diğer yöntemlerle toplanan veriler ışığında değerlendirilmesi.
- ❖ Okul genelinde yürütülen işler ve elde edilen sonuçların kısa toplantılar ve sunumlar yoluyla öğretmen, veli ve diğer okul personeli ile paylaşılması.

Sürecin ayrıntılandırılıp, bürokratik işleme ve evrak işine dönüştürülmemesi. toplantıların, önerilerin, veri takibi ve diğer bütün işlerin pratik ve kolay bir şekilde yürütülmeye çalışılması önemlidir.

Öğrencilerin olumsuz davranış biçimlerini azaltma konusunda bütüncül bir yaklaşım izlemekte yarar vardır. Bu kapsamda, hem uzun soluklu önleme stratejileri hem de uygulamalarda okul personelinin iş yükünü artırıcı düzenlemeler çalışanların motivasyonunu, bağlılığını ve desteğini azaltabilmektedir.

En az çabayla en etkili sonucu almaya çalışmak gerekir. Sorun ortaya çıktığında izlenecek müdahale stratejileri belirlenmelidir. Başa çıkma ve müdahale stratejileri içinde yönetime rapor edilen veya bir şekilde kaydı tutulan olaylarla ilişkili yaptırımların ve gerekli desteğin biçiminin belirginleştirilmesi gereklidir. Bu süreçte öğretmenler ve yöneticiler arasında uyumlu çalışma ortamının sağlanması son derece önemlidir.

Davranış Problemlerinin Görevlilere İletilmesi

Bu konuda en etkili yöntem, şiddete uğrayan öğrencilerin veya olaya tanık olan öğrencilerin şahit oldukları davranışı ve eylemi yapan zorbayı yetkililere bildirmesidir. Ancak şahit olduğu şiddeti yetkililere haber veren öğrencilerin yoğun bir akran baskısına uğrama olasılıklarının olduğunu unutmayınız. Mağdur ne kadar haklı olursa olsun, akran grubu içinde “muhbir”, “ispiyoncu” veya “köstebek” gibi lakaplarla anılma riski vardır. Bu korku öğrencilerin şahit oldukları durumu yetkililere bildirmelerini oldukça zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin yaşadıkları veya şahit oldukları problemi sorumlu biriyle paylaşabilmesi konusunda bilinçlendirilmeleri gereklidir. Bunun yanı sıra bilgi veren kişinin, her zaman sorun çıkaran öğrencilerle yüzleştirilmesi de gerekli değildir. Bir sorun olduğu konusunda bilgi gelmişse konuyla ilişkili mutlaka bir müdahalenin de ardından gelmesi gerekir. Böylece okulda problemlili davranışlara yönelik aktif çalışmaların yürütüldüğü ve “yapanın yanına kar kalmadığı” kanısının okul genelinde pekişmesi sağlanır.

Şiddeti Önleme Kurulu

Okulda konuyla ilişkili koordinasyonu sağlayacak bir çalışma grubunun oluşturulması okul genelindeki düzenlemeleri kolaylaştırmaktadır. Burada öncelikli olan eğitimden sorumlu personel ve yöneticilerle iletişim kanallarını açmak ve herhangi bir şekilde şiddete uğrayanların durumunun tespit edilmesi konusunda bilgi akışını sağlamaktır. Var olan durumları azaltmak ve riskli öğrencilere ulaşabilmek sonraki basamağı oluşturmaktadır.

Bilgi Akışının Sağlanması

En azından dönemde bir yapılan tarama veya yaygın etkinliklerle okulun şiddet sorunuyla aktif bir biçimde başa çıkmaya çalıştığını ve bu konuda kararlı olduğunu tüm öğrencilere göstermesi veya hatırlatması gerekir. Öğretmenlerin problemlili durumların paylaşımı konusunda öğrencileri cesaretlendirmeleri ve bu konuda öğrencilerini bilgilendirmeleri alınacak temel önlemler arasındadır. Bilgi akışının en yararlı tarafı, şiddete uğrayan öğrencinin kendini güvende hissedebileceği önlemlerin okulda alınabiliyor olduğunu herkese göstermektir. Konuya ilişkin öğrencilerden gelecek bildirimler hiçbir yorum yapılmadan dinlendikten sonra okul yönetimine yazılı olarak bildirilmelidir.

Şiddetin Taraflarıyla Görüşme

Herhangi bir nedenle şiddete uğrayan ve şiddet uygulayan öğrencilerle görüşülmesi gerektiğinde bu iki öğrenciyi bir araya getirmeden ayrı ayrı görüşme yapılmalıdır. Benzer bir şekilde eğer istenmeyen davranışları gösteren bir grup öğrenci varsa bu öğrencilerle de en azından ilk görüşmenin ayrı ayrı bireysel görüşme biçiminde yapılması gerekir. Yaşanan olayın üzerinden uzun bir zaman geçmeden en kısa zamanda konunun araştırılması, yeni olayların çıkmasını önleyebilir. Ayrıca bu görüşmelerde suçlayıcı bir üslup takınmaktan olabildiğince kaçınmak, sorunun açıklığa kavuşmasına yardımcı olabilmektedir.

Bu süreçte olabildiğince objektif olun ve sorunu anlamaya çalışın. Burada problemin kimin tarafından okul yetkililerine haber verildiği konusunda bilgi verilmesi çok gerekli değildir. Bu kişi bir öğrenci olabileceği gibi, bir veli, bir görgü şahidi veya okul ortamı içinde yer alan herhangi bir kişi olabilir. Önemli olan öğrencilerin genel anlamda şiddet davranışına karşı haber alındığında mutlaka harekete geçildiği kanısını edinmeleridir.

Diğer bir önceliğiniz, şiddete uğrayan öğrencinin güvenliğinin sağlanması ve öğrenciler arasında misilleme riskinin olabildiğince azaltılmasıdır. Bu önlemler cezalandırmadan önce gelir. Şiddet uygulayan öğrenciye öncelikle yaptığı şeyin istenmeyen bir davranış olduğu hatırlatılmalı, ardından bu tip davranışlardan vazgeçmesi gerektiği uygun bir üslupla anlatılmalıdır. Son olarak da, bu tür davranışlarda bulunduğu okulun disiplin yönetmeliği çerçevesinde belirlenmiş hangi yaptırımların uygulanacağı öğrenciye açıklanmalıdır.

Ailelerle Görüşme

Ailelerle ilişkiye geçilmesi de aileleri yaşanan sorun konusunda bilgilendirme ve sınırlı da olsa bir eğitim verme konusunda iyi bir fırsat olabilmektedir. Ailelerle yapılan görüşmeler öğrencilerin olumsuz davranışları konusunda okulun hassasiyetini gösterebildiği gibi yaşanan olayın boyutlarını kavrama konusunda da veli ve okul arasında bilgi alışverişini olanaklı kılabilir. Bu şekilde zorbalık yapan öğrencinin olumsuz davranışı üzerinde etkili olan stres faktörlerini daha detaylı çözümleyebilmek mümkün olabilir.

Önleyici stratejiler

Önleyici stratejiler, şiddet olaylarının ortaya çıkma olasılığını azaltıcı ve var olan durumların tekrarlanmasını engelleyici bir ortamın oluşturulmasını hedefler. Önleyici stratejilerde öğrencilerle ilişkili doğrudan en ayrıntılı bilgiye sahip olan ve olumlu bir okul ortamının oluşturulmasında temel belirleyici faktör niteliğindeki öğretmen ve yöneticilerin rolü çok önemlidir. Önleyici stratejilerin her okulda aynı şekilde uygulanabilir prosedürler olmadığı, her okulun yapısına göre değişebileceği akıldan çıkarılmamalıdır. Olumsuz davranışlar konusunda en etkili yöntemin, dışarıdan da yardım alabilmek kaydıyla, konuya ilişkin koordinasyon görevini üstlenen okul personeli, öğretmenler, yöneticiler ve hatta velilerin de fikri alınarak oluşturulan stratejiler olduğu söylenebilir.

Önleyici müdahaleler kapsamında yürütülecek uygulamalarda kilit rol oynayan öğretmenlerin okulun olumsuz davranışlar karşısında belirlediği genel politikasına uygun davranması beklenir. Ayrıca, yapılması planlanan uygulamaların öğretmen ve diğer personelin iş yükünü arttırmayacak, kırtasiye işlerinden olabildiğince arındırılmış ve

genel görevlerin yanında kolayca yürütebilecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Okullarda uygulanan şiddeti önleme programının başarısı, yönetici ve öğretmenlerin programa ve programa dayalı olarak yürütülen etkinliklere inanmaları ve ortak belirlenen çözüm önerilerini olabildiğince gönüllü bir biçimde uygulamalarıyla doğru orantılıdır. Yürütülen programa ilişkin sonuçlar çok kısa sürede alınmasa da deneyimler, olumlu sonuçlar alındıkça başta öğretmenler olmak üzere okul personelinin program kapsamında yapılan düzenlemelere ve etkinliklere daha istekli bir şekilde katıldıklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin sorun çözme becerilerini geliştirmeleri önleme programının etkili olmasını kolaylaştırmaktadır. Çünkü bu becerileri gelişmiş öğretmenlerin bu becerileri öğrencilerine de kazandırmaları kolay olmaktadır. Öğretmenler çatışma çözme konusunda aşağıdaki beş basamaklı modelden yararlanabilirler.

1. Tanımlama: Sorunu ve soruna neden olan öğrencileri belirleme.
2. Değerlendirme: Problemin özelliklerini değerlendirme.
3. Analiz etme: Problemin ortaya çıkmasına neden olan etkenleri belirleyip, sorunun sürüp gitmesinde bu etkenlerin rolünü analiz etme.
4. Müdahale: Problemlerle ilişkili çözüm yollarını belirleme.
5. Gözden geçirme: Sorunla ne ölçüde başa çıkılabildiğini görebilme.

Sorun çözebilme becerilerinin özünde nesnel olabilme, karşılaşılan çatışmalı durumlarda konuya bir diğerinin gözünden bakabilme gibi beceriler yer almaktadır.

Gençlerin davranış gelişimi üzerinde öğretmenlerin etkisinin önemli olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu nedenle eğitimcilerin her fırsatta sınıfta şiddetin olumsuzluğuna ve iletişim becerilerinin önemine vurgu yapması konuya genel olarak dikkat çekilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca, gençlerle çalışırken baştan bazı kuralların belirlenmesi ve bu kurallar üzerinde anlaşmaya varılması gereklidir. Temel kurallardan ilki birisi konuşurken diğerlerinin susmasıdır. Konu üzerinde konuşurken bağırma, hakaret etmek, kaba ve suçlayıcı konuşmak yasaklanmalıdır. Herkes kendi bakış açısıyla olay üzerinde konuşmalıdır. Sorun çözme konusunda aracılık yaparken diğer bir önemli konu ise insanların durumlar veya olgular için kavga etmedikleri, onların hissettirdiği şeyler için kavga ettiklerinin bilinmesidir. Bu nedenle tarafların ne hissettiğini anlamamız ve tarafların birbirini anlamalarına olanak tanımanız önemlidir. Bu tip sorun çözme girişimleri konusunda zamanla beceri kazanabilirsiniz. Bununla beraber, asıl beceri, henüz ortaya çıkmadan önce sorun çıkabileceğine ilişkin belirli bir fikir sahibi olmak ve gerekli önlemleri baştan alabilmektir.

Şiddet Riski Altında Olup Tehlike Sinyali Veren Gençler

Bu program, şiddete uğrayan gençlerle olduğu kadar davranışları problemlili olan gençlerle de ilgilenmeyi gerektirmektedir. Literatürde davranış problemi olan öğrencilere sosyal beceriler kazandırmanın psikolojik danışmadan daha etkili olduğunu ortaya koyan pek çok çalışma vardır. Şiddet bazı öğrenciler için psikolojik gerginlikler sonucu oluşan tepkisel bir patlama, bazı öğrenciler için ise bir iletişim kurma ve kontrol biçimi olabilmektedir. Aradaki önemli fark, tepkisel davranış sorunu olan öğrencilerin kendilerini yeterince kontrol edememesi, davranışlarının sonucunu tahmin edememesi ve diğer

insanlarla empati kurma sorunu yaşamasıdır. İletişim sorunu yaşayan öğrenciler ise problemleri davranışları ile karşılarındakini incittiklerinin farkındadırlar. Bu öğrenciler şiddeti, bir iletişim kurma ve sosyal etkileşim stratejisi olarak kullanmaktadırlar.

Tepkisel davranış problemi görülen ilk gruptaki öğrencilere duygusal farkındalık kazandırıldığında ve stres yönetimi stratejileri öğretildiğinde fayda görmekteyler. İkinci grupta yer alan öğrenciler ise sosyal beceri ve sorun çözme stratejilerini benimsedikleri ölçüde pozitif iletişime yatkınlıkları artmaktadır. Liselerde konuya ilişkin önemli bir dezavantaj, davranış kazandırma konusunda pratik yaptırma güçlüğüdür. Bu nedenle öğretmenlerin kendi davranışları ve sorun çözme becerileriyle öğrencilerine örnek olması gereklidir. Ayrıca, öğretmenlerin düzenli olarak verecekleri aşağıdaki mesajlar konuya ilgiyi canlı tutacaktır.

- 1) Şiddetin tanımı, kapsamı ve türleri ile ilgili bilgiler vermek.
- 2) Şiddet, okullarda güvenli ortamı tehdit eden bir davranıştır.
- 3) Yalnızca kendimizden değil, başkalarının iyiliğinden de hep birlikte sorumluyuz.
- 4) Öğrenciler şiddete uğradığında veya birine şiddet uygulandığında derhal yetkili birine veya bir öğretmene haber vermek gerekir.
- 5) Şiddete başvurarak okul güvenliğinin ihlal edilmesi, ortamın daha da kötüleşmesinden başka bir işe yaramaz.
- 6) Herkesin güvenli bir ortamda yaşama hakkı vardır.

Konuya ilişkin uygulamaların bilgi vermekten çok davranışsal/duygusal konulara odaklanması tercih edilmelidir. Öğrencilerin gelişim dönemine ilişkin özellikleri ve duygusal ihtiyaçları bakımından bireysel farklılıkları her zaman dikkate alınmalıdır.

Okullarımızda potansiyel olarak şiddet riski taşıyan çocukların (ikinci grupta yer alan öğrenciler) fark edilmesi ve gerekli çalışmaların yapılması şiddet sorununu azaltabilir. Kuşkusuz potansiyel olarak şiddet sergileyebilecek nitelikler taşıyan çocukların mutlaka şiddete başvuracakları anlamı çıkarılmamalıdır. Ancak bu çocukların ilgi ve desteğe gereksinim duydukları açıktır. Bu nedenle yönetici, öğretmen, okul psikolojik danışmanı ve velilerin risk altındaki çocukların niteliklerini bilmelerinde yarar vardır. Aşağıdaki özelliklere sahip çocukların şiddete başvurma bakımından risk altında olduklarını belirtmektedir:

- ❖ Saldırgan ve tepkisel olanlar, dürtülerini kontrol edemeyenler.
- ❖ Okulda sosyal etkinliklere katılmayıp dışarıda kalanlar.
- ❖ Derslerinde sorun yaşayan başarısız öğrenciler.
- ❖ Parçalanmış ailelerden gelenler ve çocuğa nasıl davranması gerektiğini yeterince bilmeyen anne ya da babası olanlar.
- ❖ Evde şiddete uğrayan ya da şiddete şahit olanlar.
- ❖ Geçmişinde çocukluk istismarına uğrayanlar.

Şiddete yol açabilecek her davranış önceden yüzde yüz tahmin etmek olası değildir. Ancak risk altındaki çocuklar aslında belirli sinyaller verirler. Bu nedenle

öğretmenler çocuklardan gelen bu uyarı sinyallerine dikkat etmelidirler. Alarm veren çocukların özelliklerini tanımak, gerekli önlemlerin alınmasını kolaylaştırdığı gibi, ileride ortaya çıkabilecek olası daha büyük sorunların önünün alınmasını da sağlar. Bu sinyaller şöyle özetlenebilir:

Sosyal Çekilme ve Dışlanmışlık Duygusu: Bazı durumlarda yavaş yavaş başlayan ve sonunda zirve yapan sosyal dışlanma, yalnızlaşma ve geri çekilme davranışı sorun yaşamakta olan çocuğun önemli bir göstergesi olabilir.

Büyüme ve özellikle de ergenlik dönemlerinde pek çok gencin dışlanma ve reddedilme nedeniyle acı çektiği bilinmektedir. Sorunlu çocuklar sıkça ruhsal bakımdan sağlıklı olan akranları tarafından dışlanırlar. Saldırgan olmayan arkadaşları tarafından dışlanan bu çocuklar kendileri gibi saldırgan eğilimli çocukları ararlar. Bu durum onların saldırganlık eğilimlerini pekiştirme riskini de beraberinde getirir.

Şiddete Uğramış Olmak:

Evde, çevrede ya da okulda fiziksel şiddete ya da cinsel tacize uğrayan çocukların kendilerine ya da diğer çocuklara şiddet uygulama riski vardır.

Duygusal Taciz:

Arkadaşları ve aileleri tarafından sürekli olarak alaya alınan, kızdırılan, küçük düşürülen çocuklar sonunda sosyal çekilme içine girebilmektedirler. Bu durumdaki çocuklar desteklenmeyip, bu sorunları yaşamaya devam ettiklerinde uygun olmayan davranışlar sergileyebilmekte ve şiddete başvurabilmektedirler.

Şiddetin Yazı ve Resimlerde Dışa Vurulması:

Çocukların yazdıkları yazı ve çizdikleri resimlerde şiddete yer vermeleri çoğu zaman zararsızdır. Ancak, bu yazı ve resimlerin belirli bir kişiye doğrudan yönelik olması ve bu durumun tekrarlanması çocuğun yaşadığı duygusal bir soruna işaret eder ve potansiyel şiddetin işareti sayılabilir. Bu nedenle bu işaretler ciddiye alınmalı, ancak yanlış yorumlama riskine karşı değerlendirme uzman kişilere bırakılmalıdır.

Kontrol Edilemeyen Öfke:

Öfke doğal bir duygudur ve herkes tarafından zaman zaman yaşanır. Ancak bir genç çok sık öfkeleniyor ve kendisini rahatsız eden en ufak olaylarda bile aşırı öfke sergiliyorsa bu durum kendisine ya da diğerlerine karşı yönelebilecek potansiyel şiddetin göstergesi sayılabilir.

Yoğun Disiplin Sorunları: Öğrencinin evde ve okulda yaşadığı kronik davranışlar ve disiplin sorunları bu çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmadığı anlamına gelir. Bu durumun devam etmesi halinde, çocuk potansiyel olarak şiddet kapsamına girebilecek davranışlar sergileyebilir.

Geçmişinde Şiddet ve Saldırganca Davranışların Olması: Geçmişlerinde saldırganca davranışlar ve şiddet sergilemiş olan öğrenciler desteklenmedikleri ve psikolojik yardım almadıkları sürece bu tür davranışlarına devam etme eğilimi gösterirler. Bu davranışlar, diğer insanlara olabileceği gibi, hayvanlara eziyet etme, okulun eşyalarına

ve çevreye zarar verme ve hatta bilerek yangın çıkarma biçiminde de kendini gösterebilir.

Geçmişte çeşitli ortamlarda ve durumlarda sıkça bu tür davranışlar sergileyen anti sosyal çocuklar risk grubu içinde yer alırlar.

Farklılıkları Kabullenememe ve Önyargılı Tutumlar: Farklı özellikleri bulunan birey ya da grupları kabul edemeyen, onlara önyargılı yaklaşan ve nefret eden çocuk ve gençler de potansiyel olarak şiddet riski taşırlar.

Ateşli Silahlara Sahip Olma, Taşıma ve Kullanma: Çocukların ve gençlerin yasal olmayan biçimde ateşli silahlara sahip olmaları, taşımaları ve kullanmaları şiddet riskini arttıran faktörlerdendir. Araştırmalar bu gençlerin aynı zamanda kurban olma olasılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aileler çocuklarını denetlemeli, bu tür silahlara ulaşmalarını engellemelidirler. Özellikle de geçmişinde yoğun saldırganca davranışlar bulunan, çabuk sinirlenen ve diğer duygusal sorunları olan çocuk ve gençlerin ateşli ve diğer silahlara ulaşmamaları gerekir.

Tehdit Etmek: Kızgınlık anında herkes birilerini tehdit edebilir. Ancak birinin şiddetin türü ve niteliğini de ayrıntılı olarak belirten tehditlerde bulunması olası şiddetin en iyi yordayıcılarından biridir. Bu nedenle bu tür tehditler ciddiye alınmalıdır.

ŞİDDETİN YAKIN İŞARETLERİ

Şekilde görüldüğü üzere risk sınırını aşmış şiddet davranışı sergileyen veya şiddet uygulamaya çok yakın olan küçük ancak problemlili bir öğrenci grubu bulunmaktadır (üçüncü düzey). Şiddetin yakın işaretleri, öğrencilerin kendilerine ya da bir arkadaşına/başkalarına potansiyel olarak zarar verecek tehlikeli davranışlara yakın olduklarını gösteren işaretlerdir.

Bu nedenle bu tür yakın işaretleri özellikle bu üçüncü grup içinde yer alan öğrencilerin takibinde öne çıkmaktadır. Bu göstergeleri ciddiye almak ve anında müdahale etmek gerekir.

Şiddetin yakın işaretleri genellikle tek başına ortaya çıkmaz. Tehlikeyi ortaya koyan pek çok işaret bir arada gözlenir. Bu işaretler genellikle açıkça görülebilen, süreklilik sergileyen, ciddi, öğrencilere, personele ya da diğer bireylere yönelik düşmanca davranışlar ya da tehditlerdir. Şiddetin yakın işaretleri genellikle birden çok okul personeli tarafından fark edildiği gibi gencin aile bireyleri tarafından da gözlenir. Aşağıdaki davranışları sergileyen öğrencilerin şiddetin yakın işaretlerine sahip oldukları söylenebilir:

- ❖ Arkadaşları ya da aile bireyleriyle fiziksel olarak ciddi boyutlarda kavga etmek.
- ❖ Eşyalara ciddi oranda zarar vermek.
- ❖ Nedeni basit gibi görünen olaylar karşısında bile şiddetli biçimde öfkelenmek.
- ❖ Ölümcül şiddet uygulayacağına ilişkin detayları belirtilen tehditler etmek.
- ❖ Ateşli ve kesici silah ve diğer tehlikeli aletlere sahip olmak ve/veya bunları kullanmak.
- ❖ Kendini yaralayacağına ya da intihara başvuracağına ilişkin tehditlerde bulunmak.

Şiddete ilişkin uyarı işaretleri yakın bir tehlikeyi gösteriyor ise, yapılması gereken ilk ve en önemli şey güvenlik tedbirlerini almak ve hemen harekete geçmektir. Okul yöneticileri ve bazı durumlarda emniyet güçleri hemen devreye girip müdahale ederken öğrencinin aşağıdaki özellikleri taşıyıp taşımadığını da hesaba katmalıdırlar:

- ❖ Öğrencinin şiddet uygulayacağına ilişkin zaman, yer ve uygulayacağı yöntemi ortaya koyan ayrıntılı bir planının olması.
- ❖ Saldırgan bir geçmişinin olması.
- ❖ Geçmişinde yaptığı tehditleri yerine getirmiş olması.
- ❖ Üzerinde bıçak ya da silah olması.
- ❖ Etrafindakileri bu silahları kullanmakla tehdit etmesi.

Sınıf İçi Düzenlemeler

Öğretmenler okuldaki eğitim sürecinde öğrencilerin akademik gelişimlerine yardım ederken, aynı zamanda onların sosyal becerilerini de geliştirmeye çalışmalı ve sergiledikleri olumlu davranışları teşvik etmelidirler. Branşı ya da girdiği dersin adı ne olursa olsun, her öğretmen, öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirici aktiviteleri müfredatın içine serpiştirmelidirler.

Unutulmaması gereken diğer önemli bir nokta da, öğretmenlerin öğrenciler için rol modeli oldukları gerçeğidir. Okulda başta öğretmenler olmak üzere olumlu rol modellerinin sayısındaki artış, problemleri davranışlarda azalmayı da beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, derslerinde yeterince başarılı olamayan öğrencilerin psikososyal gelişimlerinde de sorun yaşadıkları ve kendilerini başka şekillerde ifade etme gereksinimi duydukları bilinmektedir. Bu olumsuzluğu engelleyebilmek için eğitsel düzenlemelerde mutlaka öğrencinin başarı hissini tatmasına fırsat tanıyan ortamlar hazırlamak gerekir.

Derslerinde sürekli olarak başarısız olan bir öğrencinin zaman içinde özsaygısı ve kendine olan güveni de azalacak, bunu telafi etmek için de istenmeyen davranışlara yönelebilecektir.

Bu nedenle, temel görevlerini yerine getirmesi koşuluyla yerine getirilemeyen sorumluluk ve ödevlerden önce öğrencinin yapabildiklerine odaklanmakta yarar vardır. Çünkü davranış değişikliği sürecinde olumlu geribildirim vermek eleştiriden daha çok işe yaramaktadır.

Her ne kadar öğrencilerin çoğunluğu, öğretmenlerinin onlardan beklentilerini bilse dahi bazı öğrencilerin bu konuda kafası karışık olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin bu beklentilerini herkesin anlayacağı açıklıkta ortaya koymalarında ve belirli aralıklarla tekrarlamalarında yarar vardır. Beklentiler olumlu bir üslupla öğrenciye iletildiğinde ortaya çıkabilecek olası dirençler de azalacaktır. Bu nedenle öğretmenlerin kuralları olabildiğince açık bir şekilde anlatmaları gerekir. Ayrıca, genel sınıf kuralları konusunda tüm öğretmenlerin fikir birliği içinde olması ve öğrenciye ortak bir üslupla yaklaşması bu kuralların benimsenmesini kolaylaştıracaktır. Öğretmen beklentileri arasındaki çelişkilerin olması ise öğrencilerin kendilerinden beklenenler konusunda kafalarının karışmasına neden olacaktır.

İstendik davranışlar konusunda tutarlı olabilmek için okuldaki tüm eğitim personelinin olabildiğince birlikte hareket etmesi gereklidir.

Öğrenciler arasında gözlenen istenmeyen davranışların azaltılmasında öğretmenin sınıf yönetimi becerileri önemli bir yer tutmaktadır. Bazen sınıfın fiziksel özellikleri, sınıf kontrolünü ve sınıf içi etkileşimi olumsuz etkileyebilmektedir. Burada bir sorun olduğunu düşünen bir öğretmenin sınıf ortamını yeniden düzenlemesinde, sandalye veya sıra düzenini bütün öğrencilere ulaşacak ve sınıf etkileşimini kolaylaştıracak bir hale getirmesinde yarar vardır. Bu süreçte, gerekirse öğrencilerin sınıf içindeki oturma düzeni yeniden yapılandırılabilir. Ancak bu düzenleme yapılırken, öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkileri de dikkate alınmalıdır. Sınıf içi oturma planında zaman zaman yapılan değişiklikler, farklı kişilerle oturan öğrenciler arasındaki ilişki ve iletişimin güçlenmesine neden olacaktır. Özetle ifade edilecek olursa, sınıfta kontrol edilmesi güç alanlar ortadan kaldırılıp, tehlike yaratabilecek durumlar giderildiğinde öğretmenin sınıf kontrolü de kolaylaşacaktır.

Türkiye'deki liselerde sınıflardaki öğrenci sayısının çokluğu ve öğretmenin etkileşime girmek zorunda olduğu öğrenci sayısının fazlalığı, öğretmenlik mesleğinin etkili bir şekilde icra edilebilmesini güçleştirici bir faktördür. Bununla birlikte, problemlili olma riski taşıyan (ikinci grup) ve problemlili davranışlar sergileyen (üçüncü grup) öğrencilerin genel alışkanlıklarının çözümlenmesi ve onlara özel ilgi gösterilmesi işi kolaylaştırabilir. Bu öğrencilerin genel disiplinsizlikleri ve olumsuz akademik alışkanlıkları hesaba katılarak, öncelikle temel eğitim gereklerini yerine getirme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Örneğin, defter, kitap ve kalemlerini düzenli olarak yanlarında taşımaları sağlanmalıdır. Sonrasında ev ödevleri ve diğer sorumlulukların kazandırılmasına geçilebilir. Bu süreçte öğrencinin düzensizliğinin hemen sona ermesi beklenmemelidir. Ancak, öğrencinin kazandığı alışkanlıklara olumlu geri bildirim vermek ve minik özendiriciler kullanmak işe yarayabilir.

Eksik kalan konuları ise tehdit etmeden ama aynı zamanda üstünü de örtmeden pozitif bir şekilde vurgulamak, kazanılan her olumlu alışkanlığın ve davranışın olumlu sonuçlarını söylemek gerekir.

Öğretmenlerin sınıf içinde ve dışında olumlu davranışları teşvik edici olmaları, kendi tarzlarına uygun bir onaylama biçimi geliştirmeleri yararlı sonuçlar doğurabilir. Olumlu geri dönüt vermek, kazanılan davranışların kalıcı olmasını sağladığı gibi diğer öğrenciler için de neyin beklenen davranış olduğu konusunda önemli ölçüde örnek teşkil etmektedir.

Eleştirmek yeni davranış kazandırmaz. Katı bir eleştirel tutum, dozuna bağlı olarak, okulda ve sınıfta olumlu iklimi bozar ve davranış problemi riskini artırır. Siz bir konuya olumlu bakmıyorsanız sizin davranış ve tavırlarınızdan etkilenecek öğrencilerin olumlu bir gelişim göstermesini nasıl beklersiniz.

Etkili Davranış Olumlama

İstendik yönde gerçekleşen olumlu davranışların güzel sonuçlarını her fırsatta öğrencilere buldurmak gerekir. Ancak öğrencinin davranışının beklenen türden olumlu ve sorumlu bir davranış olduğu düşünülüyorsa, asla öğrenci övülmemelidir. Öğrenciye yapılan övgü, verilen bir görevin yerine getirildiği mesajını verip, olumlu davranışı bitirebilir. Bunun yerine davranışın olumlu sonuçlarını öğrencilere göstermek ve bu durumların genele

örnek teşkil etmesini sağlamak gerekir. Olumlanması istenen davranış ortaya çıktığı an hemen yapılması, ertelenmemesi gerekir.

Sınıfların giriş-çıkış alanları sorun yaşanabilen diğer alanlar arasındadır. Bu nedenle sınıfların giriş ve çıkışı konusunda problemlerli durumlar belirlenmeye çalışılmalı, bu konuda kurallar geliştirilmeli, giriş çıkışlarda öğrencilerden beklenen davranış biçimi yeri geldikçe uygun bir üslupla hatırlatılmalıdır. Hatırlatma işi sözlü olabileceği gibi yazılı da olabilir.

Örneğin, sınıf içi ve dışı ortamlarda uyulması beklenen kurallar ve öğrencilerden beklenen olumlu davranışlar yazılı hale getirilip herkesin görebileceği yerlere asılabilir.

Davranış ve disiplin problemleri bir kerede çözülüp sonrasında hiçbir zaman karşılaşılmayacak sorunlar değildir. Süreç içinde okul yönetimi ve öğretmenlerin genel ve konuya ilişkin becerilerini geliştirmeleri gereklidir. Her geçen gün yeni durumlarla karşılaşıldıkça, yeni şeyler öğrenmek ve stratejiler geliştirmek kaçınılmazdır. Karşılaşılan durumların deneyiminize ve başa çıkma becerilerinize olumlu katkıda bulunması sizin konuya bakış açınızla ilgilidir.

Davranış Değişimlerini Fark Edebilme ve Yönetme

Okullarda davranış problemlerini engelleyebilmek ve ortaya çıkan durumları kontrol edebilmek için öğrencinin gözünde otoriter görünmenin yeterli olabileceğini varsaymak yanıltıcı olabilir. Herhangi bir disiplin problemiyle karşılaşıldığında sorunun yönetimi konusunda kendine güvenmek ve bilinçli hareket etmek oldukça önemlidir. Bunun yerine sürekli tetikte kalmak oldukça tüketici olabilir. Ayrıca, öğrenciler tarafından sergilenen olumsuz davranışlarla karşılaşmak, bu konuda yeterince caydırıcı bulunmadığı veya bir öğretmenin yetersizliği anlamına gelmez. Olumsuz davranışları, zaman zaman ortaya çıkabilecek davranışlar olarak algılamak ve ne yapacağını bilmek daha profesyonel bir bakış açısını yansıtır. Ayrıca şiddeti sadece öğrenciler arasında değil, okuldaki yetişkinler arasında da zaman zaman yaşanan bir olgu olarak görüp yetişkin davranışlarına da odaklanmakta yarar vardır.

Ayrıca, duygusal gerilimlerin, büyük ölçüde dışsal çatışmalarla ve sorunlarla ilişkili olarak herkesin günlük hayatında karşısına çıkabilen yaşantılar olduğu unutulmamalıdır.

Ergenlerde gelişim döneminin getirdiği çalkantılara bağlı olarak duygusal iniş çıkışların doğasının daha değişken olabildiği görülmektedir. Öğrencilerin duygusal olarak gerilim yaşadıkları anlar, onların olumsuz davranışlar sergileme potansiyelini tetikleyici önemli bir etkidir. Günlük yaşamın yarattığı strese ve gelişim sürecinin getirdiği özelliklere bir arada uyum sağlamaya çalışan gençlerdeki duygusal değişimleri fark edebilmek, istenmeyen problemlerli davranışların engellenebilmesinde başta öğretmenler olmak üzere okul personelinin önemli ölçüde işini kolaylaştırabilmektedir. Davranışlardaki değişimleri anlayabilme ve yönetebilme becerisi, öğretmenlerin sınıf yönetiminde etkililiğini artırdığı gibi kriz durumlarını daha kolay aşabilme olanağı sağlamakta ve davranış problemlerine müdahaleyi kolaylaştırıcı rol oynamaktadır.

Okul Güvenliği Kavramı

Okul güvenliği kavramı, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin okulda güven içerisinde aşamalarını kapsar. Bir okulu güvenli ya da güvensiz olarak tanımlamak zordur.

Güvenli bir okul; metal dedektörlerle korunan, koridorlarında nöbet tutulan ve tüm olaylara polis tarafından müdahale edilen okul mudur?

Yoksa güvenli okul; öğrenciler arasında birinin diğerine yaptığı kaba şakanın yetişkin bireyler arasında halledilebilir bir durum olarak görülüp rapor edilmediği okul mudur?

Tüm sosyal kavramlarda olduğu gibi okul güvenliği için de tek bir tanım yapmak güçtür.

Okul güvenliğine ya da güvenli okula ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Dönmez'e göre okul güvenliği; öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir. Güven okul güvenliğini, okulda öğrenme için uygun bir ortam yaratılması olarak tanımlar. Bucher ve Manning'e göre güvenli okul yaratmak, okulda kavgaların ve şiddetin ortadan kaldırılmasından daha öte bir şeydir. Güvenli okul; öğrenci, öğretmen, yönetici, yardımcı personel ve ziyaretçilerin olumlu etkileşimde bulunduğu, tavır ve tepkilerin tehdit edici tarzda olmadığı, olumlu ilişkilerin ve kişisel gelişimin önünün açık olduğu bir iklimin hakim olduğu okuldur. Başka bir ifadeyle öğrenci ve personelin okulun her yerinde barış içerisinde yaşadığı, bir grubun diğer arkadaşlarından daha üstün olmadığı, okuldaki tüm bireylerin birbirlerine saygılı davrandığı, okul iklimi içerisinde öğretmen, öğrenci, yönetici, personel ve ziyaretçilerin pozitif etkileşim içerisinde oldukları yer olarak kabul edilir.

Okul güvenliği; öğrenciler, çalışanlar ve diğer paydaşlar olan veli ve ziyaretçilerin okul-çevresi ortamında güvende olmaları, kendilerini fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımdan "özgür" hissetmeleridir. Okul güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir. Okul güvenliğinin kapsamı ve boyutları; çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir.

Güvenli Okulun Nitelikleri

Okullarda etkili öğrenmenin gerçekleştirilmesi ve öğrencilerin kendi potansiyellerini geliştirebilmeleri için, okulun öğrenci ve öğretmenler açısından güvenli bir yer olması gerekir. Güvenli bir öğrenme ortamı olmadan öğretmenler öğretimde, öğrenciler de öğrenmede sıkıntılar yaşarlar. Öğrenciler güvenlik endişesi taşırsa öğrenmeye yoğunlaşamazlar. Öyleyse okulların güvenli hale getirilmesi önemli bir zorunluluktur.

Türkiye'deki okulların eğitim ve öğretim açısından güvenli mekânlar hâline getirilmesi, şiddet ve tehlikelerden uzak tutulması önemlidir. Aksi durum sadece öğrenci ve öğretmenleri değil, eğitim sürecini, okulun yakın ve uzak çevresini ve bütün toplumu olumsuz etkiler. Bir okulun güvenli olup olmadığını belirlemek kolay değildir. Güvenlik pek çok faktörden etkilenir. Ancak okullarda güvenliğe ilişkin istatistiksel göstergelerden ve hükümet ve sivil toplum örgütlerinin raporlarından bazı sonuçlar çıkarmak ve buna göre değerlendirmeler yapmak mümkündür. Güvenli bir okulun nitelikleri şöyle sıralanabilir :

1. Okulda güçlü bir liderlik, kendini işine adanmış öğretmen kadrosu, üst düzeyde veli ve toplumsal katılım vardır ve programların seçilmesinde öğrencilerin görüşleri dikkate alınır.

2. Okulun fiziksel düzenlemeleri güvenlidir.
3. Sorunları önlemeye ve okul güvenliğini devam ettirmeye yönelik politikalar tutarlı ve devamlı olarak uygulanmaktadır.
4. Okul güvenliğine ilişkin önleyici programlar öğrenci özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.
5. Okul güvenliğine ilişkin önlem ve politikalar gözlenebilir yaklaşımlara dayanmaktadır.
6. Öğretmen ve diğer çalışanlar okul güvenliğine ilişkin programları uygulama konusunda sürekli eğitilmekte ve desteklenmektedir.
7. Okul güvenliğine ilişkin önlemler ve programlar sürekli gözlemlenmekte ve değerlendirilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde okulların güvenliğini belirlemeye yönelik olarak NSSC [Ulusal Okul Güvenliği Merkezi] gibi profesyonel kurumlar oluşturulmuştur. İsteyen okullar bu kurumlara başvurarak okulun ne düzeyde güvenilir olduğu konusunda değerlendirme çalışması yaptırabilir. Değerlendirme sonucuna göre okulun güvenliği konusunda eksiklikleri giderme ya da güvenliği devam ettirme konusunda önlem ve politikalar geliştirebilir. Ülkemizde de buna benzer kurumlara ihtiyaç vardır. Güvenli okullar, destekleyici okullardır.

Güvenli ve destekleyici okullarda öğrenci ihtiyaçlarına ve yüksek performansa işaret edilir. Güven içerisinde olan öğretmen ve öğrencilerin performanslarının da yüksek olması beklenir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi stratejileri öğrenci davranışlarını ve okul iklimini etkileyebilmektedir. Öğretmenler öğrencilerine tutarlı davranmalı, öğrencilerin açıkça konuşmaları için teşvik etmelidirler.

Okul güvenliğinin sağlanması için bu alana ilişkin inceleme, araştırma ve sorgulamaların daha çok yapılması gerekir. Bu sorgulamaların da belli teoriler ışığında yapılmasının çalışma alanına daha çok katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okul güvenliği ile ilgili alanda pek çok teori olmasına karşın aşağıdakilardan bazıları özetlenmiştir.

Okul Güvenliği Teorileri

Literatürde okul güvenliği ile ilgili ön plana çıkan teoriler kontrol teorisi, okul iklimi teorisi ve sosyal çözülme teorisidir :

1. Kontrol Teorisi: Bu teoriye göre, okullardaki şiddet olaylarının temelinde toplumsal ve kültürel değerlerin zayıflığı yatmaktadır. Bu değerlerin aile ve okul gibi kurumlarca çocuklara yeterince aktarılamaması okuldaki şiddet olaylarının en önemli nedenlerinden biridir. Kontrol teorisine göre güvenli okul ancak; geleneksel amaçlara bağlılık, diğer kimselerin haklarına bağlılık, toplumsal etkinliklere katılım ve toplumsal normlara inanma koşullarının sağlanmasıyla gerçekleşebilir.

2. Okul İklimi Teorisi: Okul iklimi teorisine göre öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli unsur okul iklimidir. Okulun sağlıklı ve açık bir iklime sahip olmasıyla okulun güvenliği arasında doğru bir ilişki vardır. Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur. Sergiovanni okul iklimini belirlemeye yarayan göstergeleri; kuralları uygulamada tutarlık (conformity), sorumluluk alma, standartlar, ödüller, örgütsel açıklık, destek ve dostça ilişkiler ile liderlik olarak belirlemiştir

3. Toplumsal Çözülme Teorisi: Bu teoriye göre okul toplumun aynasıdır ve okul güvenliği, okulun içinde bulunduğu toplumun güvenliğinden bağımsız olarak ele alınamaz.

Okuldaki suç ve şiddet olayları okulun içinde bulunduğu çevrenin bir yansımasıdır. Toplumda görülen her türlü olumsuzluk, okulu da aynı şekilde etkileyecektir. Aile ve arkadaş çevresinden edinmiş olduğu yaşantılar ve deneyimler öğrencinin okuldaki yaşantısına etki edecektir. Suç oranı yüksek olan bir toplumda, okuldaki suç oranı da aynı şekilde yüksek olacaktır. Eğer okulların daha güvenli yerler olmaları isteniyorsa, önce toplum ve aile güvenli kurumlar olmalıdır.

Yukarıda betimlenen okul güvenliğine ilişkin teorilerden birinin doğruluğunu kabul edip diğerini reddetmek doğru bir yaklaşım değildir. Bunun yerine bu teoriler eleştirel bir yaklaşımla incelenerek eklektik bir bakış açısıyla bütünleştirilmelidir.

Okul Güvenliğinde Sorun Alanları

Okul güvenliği; öğrenci, öğretmen ya da yardımcı hizmet personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadar geçen tüm aşamaları içerir. Dolayısıyla mekân açısından okul güvenliği; okul ile ev arasındaki güvenlik, okul içinde güvenlik ve sınıfta güvenlik olmak üzere üç temel alandaki güvenliği kapsamaktadır.

Okul ortamını güvensiz kılan etmenler şöyle sıralanabilir :

1. Öğretimin etkisizliği ve dolayısıyla öğrenci başarısızlığı,
2. Tutarsız ve cezalandırıcı yönetsel uygulamalar,
3. Cezalandırıcı öğretmen davranışları.
4. İstenen davranışlara yönelik olarak açık olmayan beklentiler,
5. Kuralların uygulanmasına gerekli hassasiyetin gösterilmemesi,
6. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak öğretimin bireyselleştirilememesi,
7. Kuralların açık, adil ve tutarlı olmaması,
8. Öğretmen ve yöneticilerin kurallara vakıf olmaması,
9. Yanlış davranışların görmezden gelinmesi,

- 10.Öğrencilerin kuralların meşru olduğuna inanmamaları,
- 11.Okulun büyüklüğü,
- 12.Öğretim için kaynakların yetersizliği,
- 13.Öğretmen yönetici iş birliğinin zayıflığı,
- 14.Yöneticinin pasifliği,
- 15.Öğrencilere yönelik sosyal etkinliklerin ve kendini kontrol etme olanaklarının yetersizliği,

Okul güvenliğinin boyutları, güvenliğin alanı ile ilgili boyutlar olarak ele alınabilir.

Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik, öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik, tabii afetlere karşı güvenlik, sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik, cinsel istismara karşı güvenlik, psikolojik ve duygusal güvenlik, etnik ve siyasî görüş konularındaki güvenlik boyutları olarak belirtilebilir .

Bu çalışmada okullarda güvenlik ile ilgili sorun alanları şöyle sıralanmıştır: Şiddet (zorbalık, taciz: fiziksel, sözel, duygusal, cinsel), okul ortamı (mekân) ile ilgili sorunlar, doğal afetler ve kazalardan kaynaklanan güvenlik sorunları.

Şiddet (Taciz, Zorbalık) ile İlgili Güvenlik Sorunları

Okul ve öğrenci güvenliği ile ilgili alan yazında, şiddet konusu ön plana çıkmaktadır. Okulun amaç ve beklentilerine uymayan istenmeyen davranışların aşırı şekilde sergilenmesi olan şiddet, yüzyıllardır okul yaşamının sıradan bir özelliği olmuştur ve nedenleri dönemin toplumsal, kültürel, tarihsel ve ekonomik bağlamında gömülüdür. Şiddetin köklerini anlama, meydana geldiğinde şiddeti azaltacak ve mümkünse önleyecek yapıcı yollar bulma konusunda duyulan kaygılar artmaktadır.

Şiddet, günümüzde çocukların özellikle fiziksel ve psikolojik güvenliklerinin tehlikeye sokulması olarak kabul edilmektedir. Şiddet sadece kavga veya tacizden ibaret değildir. Okul iklimini bozan her eylem şiddet kapsamında değerlendirilir.

Örneğin sözle olmasa bile tişörtlerin üzerindeki kaba veya nefret uyandıran yazı ve resimler, tuvalet kapılarına, sıralara veya duvarlara yazılan yazı ve çizilen resimler şiddet kapsamında değerlendirilir.

Zorbalık veya taciz kavramları şiddet kapsamında değerlendirilir. ABD’de geliştirilen Güvenli Okul Programı’nda okul zorbalığı; fiziksel, sözel, psikolojik, cinsel, ırkçı ve ilişkisel olarak türlere ayrılmıştır. Buna göre; vurma, itme, yumruk-tekme atma, tükürme, eşyalara zarar verme gibi davranışlar fiziksel zorbalık; ad takma, alay etme, sataşma, iğneleme, istemedikleri ya da yanlış olduğunu bildiği bir şeyi yapma konusunda mağduru tehdit etme, ona meydan okuma sözel zorbalık; dışlamak, küçük düşürmek, şaka yapmak, hakkında çirkin dedikodu yapmak ve söylentiler yaymak, mağdur hakkında notlar yazıp birbirlerine vermek, baskı yaparak gözdağı vermek, bir kişinin suçunu mağdura yüklemek, rezil etmek, bakışlarla ya da mimiklerle tehdit etmek

psikolojik zorbalık; hoş karşılanmayan cinsel yorumlar, uygunsuz dokunmalar, mağdurun cinsel yönelimi hakkında dedikodu yaymak cinsel zorbalık; ırkı, milliyeti, etnik kökeni ve geçmişi ile ilgili olumsuz yorumlar ve ayrımcılık yapmak ırkçı zorbalık; gruptan dışlamak, görmemezlikten gelmek, soyutlamak, dedikodular yaymak, güvenini zedelemek, topluca dışlamak, yüksek sesle konuşarak mağdurun hakkında konuşulduğunu kendisine duyurmak, dış görünüşü ile ilgili olarak onu küçük düşürmek, küfürlü mesajlar, notlar, mektuplar, çizimler, e-postalar göndermek ve telefon aramaları yapmak da ilişkisel zorbalık olarak tanımlanmıştır.

Okul güvenliğinin bir boyutu da duygusal güvenlik ile ilgilidir. Duygusal şiddet; başkaları tarafından ayrımcı uygulamalara maruz kalma, tacize uğrama ya da diğer öğrencilerden yalıtılmışlık davranışı olarak ifade edilir. Şiddet veya nefret içeren söz veya sembollerin yer aldığı tişört ve benzeri elbiselerin giyilmesi, bu söz ve sembollerin okulun değişik mekânlarına (bahçe duvarı, sınıf, tuvalet) yazılması ve çizilmesinin öğrencileri olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Özellikle ayrımcı söz ve sembollerin bazı öğrencilerde daha derin etkiler yaptığı ve duygusal yaralanmalara yol açtığı ortaya konulmuştur.

Ayrıca bunun öğrenmeyi olumsuz etkilediği, düşmanca tutum ve davranışları geliştirdiği belirlenmiştir. Etnisite, benimsenen siyasî görüş ve felsefi inançlar konusunda öğrenci veya personele yönelik ayrımcılık ve baskılar okullarda yapılabilmektedir. Bu baskılar sözlü ya da fiziksel şiddet şeklinde olabileceği gibi semboller, resimlerle de yapılabilmektedir.

Öğrencilerin ya da öğretmenlerin bunlardan dolayı cephe almaları, öğretmenin yanlış tutumu ve değerlendirmesi, benimsenen görüş ve inançla yönelik alaycı veya aşağılayıcı söylemler duygusal şiddet kapsamında değerlendirilebilir. Türkiye’de okullarda dayanın yanısıra alaycı-küçük düşürücü davranışlar, yasaklar (yoksun bırakma) ve daha pek çok kötü davranış (kulak çekme, şikâyet vb.) sıklıkla görülmektedir.

Öğrencilerin birbirine gösterdiği şiddetin yanısıra öğretmenlerin ve okul yönetimlerinin gösterdiği şiddet ve uyguladığı fiziksel cezalar, şiddetin bir başka boyutunu oluşturur.

Yapılan bir araştırmada öğretmenlerin % 9,2’sinin hergün, % 25,7’sinin haftada bir öğrencilere fiziksel ceza uyguladıkları orta çıkmıştır. Disipline etmek için veya başka nedenlerle dayak gibi fiziksel cezaya başvuran öğretmen ve velilerin aslında potansiyel olarak şiddette eğilimli bireyler yetiştirdikleri söylenebilir.

Şiddet, öğrenciler için olduğu kadar öğretmenler için de sorun oluşturmaktadır. Okullarda yaşanan şiddet olayları incelendiğinde, orta öğretim kademesinde çalışan öğretmenler, ilköğretimde çalışan öğretmenlere göre daha çok risk altındadırlar.

Okulda yaşanan şiddet olayları, öğretmenlerin ölümlerine bile yol açabilmektedirler. Özellikle batı ülkelerinde öğrencilerin yanı sıra öğretmenlere de yönelen şiddet ve tacizler, öğretmenlerin öğretim yapma heyecanlarını azaltmakta, hatta birçok öğretmenin meslektan ayrılmasına sebep olmaktadır.

Kim uygularsa uygulamasın çocuğa yönelik fiziksel ceza uluslararası insan hakları hukukunun ihlalidir. Bu ceza BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, BM Ekonomik ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Diğer

Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk düzenlemelerinde fiziksel ceza yasaklanmıştır.

Türkiye'nin 1994 yılında imzaladığı BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne göre çocukların kendilerine adil ve saygılı şekilde davranılma, eğitim görme, evde ve okulda güvende olma, tehlike ve istismardan korunma gibi temel hakları mevcuttur. Çocuk hakları sözleşmesinin 24. maddesinde, çocukların güvenli bir ortamda yaşama haklarının olduğu, 32, 33 ve 34. Maddelerinde ise çocukların korunmasının zorunlu olarak yerine getirilmesi gereken devletin sorumluluğu olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'de 14 Eylül 1990 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne imza atmış ve çocuklara yönelik görev ve sorumluluklarını 4058 Sayılı Kanunla ulusal mevzuatın bir parçası hâline getirmiştir. Ayrıca Avrupa Sosyal Şartı ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi de çocuklara yönelik fiziksel cezaları yasaklar.

Lewis'e göre okulda öğrenci suçluluğunun olması ve öğrenci militarizminin artması okuldaki sivil özgürlüğü azaltmakta ve polis devlet kültürünün oluşmasına yol açmaktadır. Şiddetin artması çocukların kendi aralarında oynamalarını ve şakalaşmalarını engellemekte, kendilerine güvenlerini zayıflatmaktadır.

Okul güvenliği konusunda yapılan araştırmaların çoğu şiddete ve onun türlerine yoğunlaşmaktadır: Bucher ve Manning'in yaptığı araştırmada isim takma, küçük görme, sataşma, dini, etnik ve cinsel taciz davranışları en sık görülen şiddet davranışları olarak ortaya çıkmıştır. Verdugo'nun yaptığı araştırma bulgularına göre; okuldaki suç ve şiddet olayları okulun içinde bulunduğu çevrenin bir yansımasıdır ve okul büyüklüğü ile şiddet olaylarının sıklığı doğru orantılıdır. Payne, Gottfredson ve Gottfredson'un yaptıkları araştırmada, okuldaki hırsızlık, taciz (sözel, duygusal, cinsel) ve şiddetin öğrencilerde psikolojik sorunlara yol açtığı, taciz ve şiddetin aşırı olması durumunda da öğrencilerde uzun süreli travmalara yol açtığı ortaya çıkmıştır. Başka bir araştırmada okullarda fiziksel, duygusal ve cinsel tacizin öğrenci ve öğretmenlerde, endişe, korku ve yılgınlığa yol açtığı belirlenmiştir. Okuldaki şiddetin, öğrencilerin korkularını artırdığı, öğrenme istek ve yeteneklerini olumsuz etkilediği, okuldaki güvenlik beklentilerinin karşılanmamasının öğrencilerde okula güvensizliğe yol açtığı, sağlıklı okul çevresi imajını zedelediği belirlenmiştir. Okuldaki şiddete tanık olan ve bunlara maruz kalan öğrencilerin, okulun güvenli görmediği bazı bölümlerine zorunlu olmadıkça gitmedikleri ortaya çıkmıştır. Kachur ve arkadaşları yaptıkları araştırmada, 1992-1993 yılları arasında okullarda meydana gelen şiddet olaylarının % 30'u varoşlarda, % 62'si kent merkezlerinde ve %8'i de kırsal kesimde vuku bulmuştur. Bu sonuçlarda göstermektedir ki ırksal ve ekonomik farklılıklar ile birlikte medya ve kamu da şiddetin artmasında rol oynayabilmektedir. Ailelerde ve çevrede yaşanan şiddetin çocukları etkilediği ve okulda benzer davranışları sergilemelerine neden olduğu görülmüştür.

Türkiye'de okulda şiddet ve türlerine (zorbalık, taciz) ilişkin araştırma bulgularına göre; öğrencilerin en çok maruz kaldığı şiddet türü önem sırasına göre sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca araştırma bulgularında erkeklerin kızlara göre daha büyük oranda kabagüce uğradıkları, saptanmıştır. Bu araştırmalarda kaba gücün öğrenciler üzerinde psikolojik rahatsızlık, uyum güçlüğü ve psikolojik stres gibi olumsuz etkileri olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de ilköğretim okullarında görülen zorbalık davranışları üzerine Yurtal ve Cenkseven'in yaptığı araştırmada, en fazla karşılaşılan zorba davranışların itme, küfür etme,

kötü isimlerle çağırma, alay etme, elbiseye veya eşyalara zarar verme, kişi hakkında dedikodu yapma olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kızların zorbalığa daha çok maruz kaldığı, zorbalığın en fazla yaşandığı yerin okul bahçesi ve en fazla yaşandığı zamanın da okuldan eve dönerken geçen zaman olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi okul güvenliği sorunları içerisinde şiddet konusu oldukça geniş yer tutmaktadır. Öyle ki zamanla okul güvenliği denildiğinde sadece okullarda yaşanan şiddet olayları akla gelir olmuştur. Bu yüzden güvenli okul ortamının oluşturulması için öncelikle şiddet olgusunun okul ortamından çıkarılması gerekir.

Okul Ortamı (Mekan) ve Araç-Gereç Kullanımı ile İlgili Güvenlik Sorunları

Okulun fiziki ve sosyal ortamlarından kaynaklanan sorunlar, öğrenci güvenliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Okul binalarının sağlam olup olmaması öğrenci için hayati önem taşır. 1999 yılında Bursa'da okul çatısının şiddetli rüzgârda öğrencilerin üzerine uçması sonucu altı öğrenci yaşamını yitirmiştir.

Okul binasının teknik zorunluluklara göre inşa edilmesi sınıfta derslerin güvenle yapılabilmesinin temel önkoşuludur. Okul binasının düzenli aralıklarla bakımının yapılması gerekir. Bunun dışında dersliklerin ve diğer yardımcı alanların öğrenci güvenliğini tehdit etmeyecek özelliklerde düzenlenmesi ve gerekli araç-gereçlerle donatılması da bir diğer koşuldur.

Derslik, salon ve koridor zeminlerinin kaymaları önleyecek şekilde kullanıma sunumu, bu alanlarda temizlik ve tamiratların öğrencilerin bu alanlarda bulunmadıkları saatlerde yapılması, pencere yüksekliğinin öğrencinin fiziksel özelliklerine göre ayarlanması, dersliklerin yeterince ve uygun biçimde aydınlatılması, okulun ve dersliklerin gürültü kaynaklarından uzak yerlere kurulması okulun öğrenci güvenliği için elverişli olmasının temel parametreleridir.

Tam gün eğitim yapılan okullarda öğrenci güvenliğinin risk altında olduğu zaman aralıklarından birisi de teneffüs saatleri öğle yemeği vakitleridir. Öğrencilerin bu arada da korunması okul yönetiminin sorumluluğu arasındadır. İngiltere ve diğer A.B ülkelerinde yalnızca yemek ve teneffüs saatleri için ücretli "yardımcı personel" görevlendirilmektedir.

Öğrenci güvenliğinin sağlanmaya çalışıldığı bu uygulamanın Türkiye'de karşılığı olarak da nöbetçi öğretmen uygulamasının olduğu görülmektedir. Avrupa ülkelerinde eğer öğretmen bu görevi yürütmek isterse kendilerine ek ücret ödenmektedir.

Okullarda eğitim-öğretim ve sanatsal sosyal etkinliklerin artması ve bu etkinliklerde giderek daha çok araç-gereç ve ekipman kullanılması, öğrenciler ve personel açısından kaza risklerini de artırmaktadır. Okulların değişik amaçla farklı araç-gereçlerin kullandığı birçok alanı vardır.

Elektrikli araç-gereçlerin kullanımı ile ilgili uyarıların ve önlemlerin yeterince alınmaması ve bunların yanlış kullanılması, çıplak kablolar, fişlerin kontrolsüz takılıp çıkarılması tehlikeler yaratabilir. Örneğin bilgisayar laboratuvarlarında ya da sınıflarda kullanılan elektrikli aletler, sınıflarda açık durumdaki elektrik prizleri öğrenciler için güvenlik riski taşır. Bu değişik araç-gereçler ve malzemeler için farklı güvenlik önlemler-

rinin alınması doğaldır. Farklı alanlar için alınacak ortak güvenlik önlemleri ile birçok tehlikenin ortaya çıkması önlenebilir.

Yaşça büyük ve küçük öğrencilerin aynı mekânı kullanmaları özellikle küçük öğrenciler açısından sıkıntılara yol açmaktadır. Ülkemizde sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle, 14 yaşındaki sekizinci sınıf öğrencileri ile altı-yedi yaşındaki birinci sınıf öğrencileri aynı okul bahçesini, aynı merdivenleri, tuvalet ve lavaboları birlikte kullanınca küçük öğrenciler zorlanabilmektedir.

Bazı okullarda öğrenci mevcudunun kalabalık olmasına karşın oyun bahçeleri küçük ve yetersizdir. Oyun alanları ihtiyacı karşılayamadığı için öğrenciler rahatça koşup oynayamamakta, özellikle küçük öğrenciler çarpışmalardan zarar görmekte, bundan dolayı da öğretmenler öğrencilerin koşmalarını yasaklayabilmektedir. Oysa bu yasak, bir sıkıntının önüne geçer gibi görünürken aslında başka sıkıntılar yaratmaktadır. Ayrıca oyun bahçesinin asfalt, beton gibi sert zeminlerle kaplanması da düşmelerde yaralanmalara yol açabilmektedir.

Öğretmenlerin bu konudaki görevi, öğrencilere kendi sağlıklarını tehdit eden riskleri tanıtmak ve onlara karşı kendilerini koruyabilme bilinci verebilmektir. Ancak, güvenilir bir okul ortamında çalışabilmek için, riskleri kontrol altına alabilecek uygun eylemleri tasarlamak veya önermek de öğretmenin görevlerindedir.

Okullarda öğrenci güvenliğini etkileyen değişkenlerden birisi de, öğrencilerin okul yolunda karşılaşılabilecekleri tehlikelerdir.

Türkiye’de okula geliş ve gidiş velinin sorumluluğunda olsa da, taşınmalı eğitimin yapıldığı yerlerde ilköğretim okulu yönergesi ile bu sorumluluk okullara aktarılmıştır

Tabii Afet, Yangın ve Kazalardan Kaynaklanan Sorunlar

Deprem: Türkiye’de okullarda şiddet sorunları batı ülkelerinde yaşanan yoğunlukta değildir. Okulların güvenliği konusu deprem, sel gibi doğal afetleri akla getirmektedir. Nitekim 1999 yılındaki büyük depremde birçok okul binası yıkılmıştır. Bingöl’deki depremde yıkılan yatılı okulda çok sayıda öğrencinin enkaz altında kalarak ölmesi okul binalarının depreme dayanıklılığı konusunun daha çok tartışılmasına neden olmuştur.

Yangın: Okulda öğrenci güvenliğini tehdit eden bir diğer değişken yangın tehlikesidir. Her okulun yangın durumunda neyi, nasıl, hangi yollarda karşılayacağı gibi ayrıntıları kapsayan, yazılı birer acil durum yönergesi bulunmalıdır.

Okul yöneticisi, ilgili kurum, okul güvenlik kurulu üyeleri ve itfaiye görevlilerinin görüşlerini de alarak, bu yönergeyi hazırlamalıdır .

Kaza ve Yaralanmalar: Öğretmen kontrolü ve gözetiminin yetersizliği, teneffüslerde koridor ve sınıflarda öğrencilerin başıboş ve kontrolsüz bırakılması, sınıfa giriş çıkışlarda özellikle merdivenlerde koşuşturmalar çarpışmalara ve düşmelere neden olabilmektedir.

Araştırmalar, güvenlik yönetimi niteliğinin okullarda kaza ve yaralanma oranlarının yükselip düşmesinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur.

Okullarda meydana gelebilecek kazalarda, okul çalışanlarının öğrenci güvenliğinin sağlanması ve ilk yardım müdahalesi konusunda yeterli bilgiye sahip olması öğrenci güvenliğinin sağlanmasında istenilen sonuçlara ulaşılmasını etkiler. Çünkü öğretmenler öğrencilere en yakın kişiler olarak ilk yardımı da yapmaya en yakın kişilerdir. Öğretmenlerin uzman yardımı olarak, kazalar ve ilk yardım konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Öğretmen kaza anında ne yapması gerektiğini, hatta ilk yardım konusunda gerekli tıbbi müdahale yapacak bilgiye sahip olması gerekir.

Güvenli Okulun Yaratılması

Günümüz toplumlarında eğitim olgusunun insan yaşamındaki önemi arttıkça, eğitimin merkezindeki okulların ne kadar güvenli yerler olduğu tartışmalarının derinliği de artmaktadır.

Öğrenci velilerinin okula karşı artan ilgisi, okul iş görenlerinin her tür davranışının daha fazla kontrol edilmesine neden olmakta ve yöneticileri, okulların güvenliğini sağlamaya yönelik önlemleri almaya zorlanmaktadır. Bu amaçla okullar, öğrenci güvenliğini sağlamaya yönelik olarak yasal disiplin düzenlemelerinden detektör kullanmaya varan çeşitli önlemler almaktadır.

Okul güvenliğinin temel amacı; okulu, onun içindeki herkes için güvenli bir yer hâline getirmektir. Okulun her bir köşesinde, her bir öğrencinin, kendisini evinde olduğu gibi güvende hissetmesi gerekir. Bu anlamda, makro (ülke) ve mikro ölçekte (okul) özellikle öğrenci güvenliğinin korunmasına dönük önlemlerin alınması, risklerin ve tehlikelerin anında saptanması ve anında müdahale edilmesi yönetimin temel sorumluluğu ve görevidir.

Okul yöneticilerinin; öğrencilerin okulda güvenli bir ortamda eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütme ve okulda olumlu bir iklim oluşturma sorumlulukları vardır. Güvenli okulların yaratılmasında öğrenci güvenliğinin yönetimi büyük önem taşır.

Okullarda, öğrenci güvenliğinin yönetiminin gerekliliği üç temel nedene bağlanabilir. Bunlardan birincisi, insancıl nedenlerdir. Yaşam her insan için temel bir haktır. Yaralanma gibi kişisel bir problem, bireyin o anki yaşantısını etkilediği gibi, ona bakmak zorunda kalan diğer yakınlarının yaşamlarını da olumsuz etkilemektedir. İkincisi, ekonomik nedenlerdir. Kazalar, eğitimin kesintiye uğramasına, bazı durumlarda öğrencinin yıl kaybetmesine ve buna bağlı olarak ortaya çıkan parasal kayıplara neden olurlar. Sonuncusu da yasal yükümlülüklerdir.

Yasal zorunluluklar hem uluslararası yasalardan hem de ulusal yasalardan kaynaklanabilmektedir. Okulların güvenliklerinin istenen düzeyde sağlanması için okul güvenlik politikalarının oluşturulması gerekir. Okul güvenlik politikası şu noktaları kapsayabilir : Okulun adı ve sorumlularının kimler olduğu, güvenliği ne boyutta kimlerin sağlayacağı ve amacı, yapılacak çalışmaların kimler tarafından hangi koşullarda gerçekleştirileceği bütün kişi ve kurumların beklentileri yazılmalıdır. Ayrıca, öğrenci güvenliğini sağlamaya yönelik kurulan iletişimin niteliği, uygulamaların ayrıntıları, olan kazalara ait durum raporları, ilk yardım uygulamaları, okul araç-gereç ve bina çevresine ait bakım raporları, acil durumlarda ulaşılacak kaçış yollarına ait ayrıntılar, okulda depolanmak zorunda olan risk taşıyan materyallerle ilgili bilgileri açıklayan bölümler sayılabilir.

Okullarda şiddet olaylarının yaşanması, okul güvenlik planlarının yapılmasını gerekli kılmıştır. Aslında güvenli okulların oluşturulması bu planların bir boyutudur. Birçok ortaöğretim okulunda salonlarda güvenlik görevlileri veya polis memurları dolaşmakta, okullara girişte kimlik kontrolleri yapılmakta, ziyaretçilerin okula girişte isimleri ve imzaları alınmaktadır. Fakat duygusal ve ruhsal güvenliğin sağlanması için okullar fiziksel güvenlik önlemlerini aşan başka uygulamalar yapmak durumundadırlar.

Öğrenci davranışlarını kontrol yaklaşımlarının geliştirilmesi, çatışma çözme stratejilerinin uygulanması, öğrenciler ile uygun iletişimin geliştirilmesi yolu okul güvenliğine katkı getirir. Okullarda suç işleme ve tacize maruz kalma bakımından risk altında bulunan öğrenciler belirlenerek bu öğrencilere yönelik önlemler alınmalıdır. Okul güvenliğinin sağlanmasında pozitif okul ikliminin oluşturulması önemlidir. Okulda öğretmenler, öğrencilerin kültürel ve gelişimsel özelliklerini bilerek, onları anlamaya çalışmalıdırlar .

Okulun güvenlik hedeflerini ve performansını geliştirme taahhüdünü açıkça ortaya koyan bir Okul Güvenliği Yönetim Modeli oluşturmak ve işlevsel kılmak yararlı olacaktır. Bazı büyük özel okullarda buna benzer Okul Sağlığı ve Güvenliği Kurulları oluşturulmuştur. Bu kurulların amacı, öğrencilerin ve çalışanların fiziksel, ruhsal ve sosyal bakımdan sağlık durumunu belirlemek, iyileştirmek, geliştirmek ve devamlılığını sağlamak; okul ve çevresinden gelebilecek zararlı etkenler nedeniyle öğrencinin ve çalışanın sağlığının bozulmasını önlemek; öğrenci-çalışan ile okul arasında uyumu sağlamaktır . Kurul bu amacı gerçekleştirmek için okul güvenliği (ve sağlığı) açısından tehdit oluşturabilecek riskleri yönetmek üzere gerekli yapıyı planlama, yapının sorumluluklarını, eylemlerini, prosedürlerini, süreçlerini belirleme ve iyileştirme gibi görevleri yerine getirir.

Okul güvenliği ile ilgili olarak birçok politikacı, kolluk gücü yetkilisi ve kuruluş, cezalandırıcı önlemlerin okulda güvenliği sağlamaya tek başına yetmeyeceğini belirtmişlerdir . Okul yöneticileri ve öğretmenler, polisiye önlemlerin, okullarda uygun olmayan davranışları azaltmak yerine şiddetlendirebileceğini de düşünmelidirler. Nitekim yapılan araştırmalar, okullarda alınan katı güvenlik önlemlerinin öğrencileri okuldan soğuttuğu ve uzaklaştırdığı, öğrenciler arasında güvensizlik ve istenmeyen davranışları artırdığını ortaya koymuştur. Polisiye önlemler yerine, öğrenciler için uygun öğrenme çevreleri oluşturulmalıdır.

Güvenli okul, öğrenci, öğretmen, okul personeli ve okul danışmanları arasında pozitif bir okul ikliminin oluşması ile gerçekleşecektir. Bu okul ortamında şiddet farklı yaklaşımlar ile azaltılacaktır. Okul güvenliği, doğru güvenlik yaklaşımı, pozitif insan ilişkileri, kurumsal yasalaşma ve pozitif okul iklimi ile sağlanır .

Okullarda şiddetin önlenmesi ile ilgili olarak okul psikologları tarafından öğrencilere ve ailelerine ruh sağlığı konusunda danışmanlık yapılabilir, diğer kurumlarla işbirliği yoluna gidebilir, okul reform ve politikalarına yardımcı olunur, konuyla ilgili stratejiler geliştirilir, süreç ve sonuçları değerlendirilir. Okuldaki güvenlik risklerin azaltılmasında, okul psikologlarının önemli görev ve sorumlulukları vardır.

Ülke genelinde güvenlik olaylarını ve bilgilerini toplayan bir merkez kurulmalıdır. ABD’de Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi (her yıl güvenlik ve sağlık göstergelerini bir rapor halinde kamuoyuna sunmaktadır. Böylelikle bu konulara ilişkin

olumlu ya da olumsuz gelişmeler daha bütüncül ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda bu konulara ilişkin bilgilerin doğruluğu ve sorunun boyutlarına ilişkin doğru bilgiler, bunlara yönelik etkili program, politika ve önlemlerin alınmasını ve uygulanmasını sağlar.

Öğrencilere fiziksel ceza ve benzeri olumsuz davranış sergileyen öğretmen ve yöneticilere gerekli yaptırım uygulanmalıdır.

Nitekim ilgili eğitim yasaları, öğretmenlerin öğrencilere karşı kaba davranışta bulunmasını ya da söz söylemesine uyarı ve kınama, öğrenciyi dövmeye maaş kesimi ve öğrenciyeye karşı cinsel tacizde bulunmaya meslekten çıkarılma cezasını öngörmektedir

Türkiye’de okullarda öğrenci kavgaları sonucunda fiziksel yaralanmalarla sonuçlanan vakalar her geçen gün artmaktadır. Bu yaralanma olayları aslında toplumun sosyal dinamikleri ile ilgilidir. Öğretmen ve okul yöneticileri psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden faydalanarak, çevreden ve okul toplumundan kaynaklanan şiddet olayları için tedbirler almalıdırlar.

Okullarda şiddeti önlemenin en önemli yollarından birisi okul-çaplı şiddeti önleme politikası geliştirilmesidir. Bu modelin; eğitim programı, okulun fiziki alanlarının düzenlenmesi, çocuklarda çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi ve akran danışmanlığı gibi boyutları bulunmaktadır.

Benimsenen siyasi görüş ve felsefi inanca yönelik alaycı, aşağılayıcı söylemler, bunları benimseyenlere cephe alma ve ayrımcılık duygusal şiddet kapsamında değerlendirilir.

Bunun önlenmesi için toplumun tüm alanlarında olduğu gibi okulda da farklılıklara saygı ve hoşgörü anlayış ve kültürünün yerleştirilmesi gerekir. Yönetici ve öğretmenlerin birbiriyle ve öğrencilerle ilişkilerinde buna özen göstererek öğrencilere örnek olmaları önemlidir.

Okulda şiddet ve programlarla ilgili yapılan araştırmaların farkında olunması, okulda şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların yapılması için temeldir. Fakat mevcut eğilimler ve model programlar şiddetin önlenmesi için yeterli değildir. Okullarda şiddetin önlenmesine yönelik birçok program vardır. Bu programların etkililiği tartışılmakla birlikte, kabul edilen en iyi program da yoktur. A.B.D’de okulda şiddetin yoğun olduğu bölgelerde, özellikle psikolojik danışman ve rehber öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları gibi okul sosyal yardımcıları şiddeti önlemeye yönelik yoğun çalışmalar yapmaktadırlar.

Okul güvenliğinin sağlanmasında önemli bir boyut olan yangından korunmak için okullarda söndürme sisteminin bulundurulması, alarm sisteminin ve söndürme ekiplerinin kurulması ve çeşitli aralıklarla tatbikatlar yapılması gerekir. Bunlara ek olarak aşağıdaki önlemler alınabilir :

1. Her okul, öğrencilerin acil durumda, en kısa zamanda bina dışına çıkmasında kullanmak üzere, uygun bir erken uyarı sistemine sahip olmalı.
2. Olası yangın durumunda binaların boşaltılması eyleminde başarılı bir örgütlenme yapmalı.

3. Her öğretim yılında belli sayıda yangın tatbikatı yapılmalı.

4. Okul binasının boşaltılması esnasında özürlü öğrenciler için önlemler alınmalı.

Bazı öğrenciler, okulda yaşadıkları şiddet, taciz gibi sorunlarını korku, utanma gibi nedenlerle başkalarına anlatmaya çekinirler.

Bunlar için okul rehber öğretmenlerinin çabalarının yanı sıra ulusal düzeyde kurulacak bir telefon hattının yararı olabilir. Öğrenciler ücretsiz olacak bu hattı arayarak kendilerinin ya da arkadaşlarının sıkıntılarını sosyal servis uzmanları ile paylaşabilirler. Bu uygulama hem öğrencilerin durumlarının değerlendirilip gerekli koruyucu önlemlerin alınmasını, hem de okullardaki güvenlik sorunlarının boyutları hakkında daha kapsamlı ve sağlıklı bilgilere ulaşmayı sağlar. İngiltere’de buna benzer “çocuk hattı” adlı bir uygulama sürdürülmektedir.

Öğrencileri okul dışından gelebilecek olumsuz durumlardan korumak için okulların ulaşım bakımından uygun yerlerde kurulması, yakınlarına kahvehane, meyhane, bar, pavyon, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerlerin kurulmaması gerekir. Zaten 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61. maddesi de okulların bu gibi yerlerden en az 200 metre uzaklıkta olmasını

Öğrencilerin güvenliğinin sağlanması için, olası tehlikelere karşı alınan he türlü önlemlere rağmen, tasarlanmayan bazı riskleri de almak kaçınılmazdır. Bu tür olumsuz durumlar için çağdaş bir önlem olarak öğrencilere kişisel kaza sigortası yaptırılması yararlı olabilir. Barhan’ın (2001) yaptığı çalışmada da yönetici ve öğretmenler; öğrencilerin okulda buldukları zaman içinde kazalara karşı sigortalanması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Okul güvenliğinin sağlanması amacıyla alınabilecek diğer bazı önlemler şöyle sıralanabilir:

- ❖ Okul güvenlik örgütü ile toplumsal güvenlik örgütleri arasında gerekli dayanışma ve eşgüdüm sağlanmalıdır.
- ❖ Okulun derslik, öğrenci ve personel sayısı ölçüt alınarak güvenlik personeli normu belirlenmeli ve personel istihdamı yapılmalıdır.
- ❖ Okul güvenlik ve sağlık örgütü ile toplumsal güvenlik ve sağlık örgütleri arasında gerekli dayanışma ve eşgüdüm sağlanmalıdır.
- ❖ Öğrencilere sunulan akademik destek ve uygun eğitim koşulları ile öğrencilerde yeterlilik hissi geliştirilebilir.
- ❖ Öğrenci şüphelenebilir, düşünebilir ve soru sorabilir bu yanlış yorumlanmamalıdır.
- ❖ Bunun için sınıf kuralları öğrencilerin rahatça konuşmalarına olanak sunmalıdır
- ❖ Tehlike ve risk kavramları ile ilgili öğrencilerin duyarlılık, bilinç ve anlayış düzeyinin yükseltilmesi için etkinlikleri ve eğitim kampanyaları yürütülmelidir,
- ❖ Önleyici güvenlik bilinci ve kültürü yerleştirilmelidir.
- ❖ MEB ile yakın işbirliği yapılmalı ve müfredatta güvenlik konularına yeterince yer verilmelidir.
- ❖ İyi uygulama örnekleri ve deneyimleri paylaşılmalıdır.

- ❖ Güvenlik konusunda öğretmen ve öğrenciler arasında yarışmalar düzenlenmelidir.
- ❖ Okulda güvenlik riskleri konusunda farkındalık yaratılmalıdır.
- ❖ Bir bilgi ağı oluşturulmalıdır..
- ❖ Kırık camlar bir an önce değiştirilmelidir.
- ❖ Okulun tüm bölümleri için sürekli ve etkin bir iç denetim sağlanmalıdır.
- ❖ Okul saatleri içinde etkin bir nöbetçi öğretmenlik uygulaması yürütülmelidir.

Sonuç

Okullarda etkili öğrenmenin gerçekleştirilmesi ve öğrencilerin kendi potansiyellerini geliştirebilmeleri için, okulun öğrenci ve öğretmenler açısından güvenli bir yer olması gerekir. Güvenli bir öğrenme ortamı olmadan öğretmenler öğretimde, öğrenciler de öğrenmede sıkıntılar yaşarlar. Okulun güvenli olması demek; öğrencilerin, çalışanların ve diğer paydaşlar olan veli ve ziyaretçilerin okul ortamında güvende olmaları, kendilerini fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımdan “özgür” hissetmeleridir. Okul güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir. Okul güvenliğinin kapsamı ve boyutları; çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir

Ülkemizdeki okulların eğitim ve öğretim açısından güvenli mekânlar hâline getirilmesi, şiddet ve tehlikelerden uzak tutulması çok önemlidir. Aksi durum sadece öğrenci ve öğretmenleri değil, eğitim sürecini, okulun yakın ve uzak çevresini ve bütün toplumu olumsuz etkiler. Öğrencilerin okullarda karşılaşılabilecekleri her türlü güvenlik risklerine karşı güvenli bir çevre içinde yaşatılması gerekir. Bu görev; okul yönetimleri ve öğretmenler, aileler, toplum ve devlet tarafından paylaşılmalıdır.

Çocuk ve gençlerin şiddet uyarılarını hayatlarına geçirmelerinin önüne geçilmesinde onların ulusal ve evrensel değerleri benimsemeleri önemlidir. Bu gerçekten hareketle öğrencilerde özdeğerlerin içselleştirilerek, bir yaşam biçimi hâline dönüşmesini sağlamak üzere okullarda değerler eğitimi programlarının hazırlanması yararlı olacaktır. Hazırlanacak programlar, öğrencilerde bir süper ego yaratarak sevgi, saygı, barış, hoşgörü... gibi evrensel değerlerin benimsenmesi ile, şiddete yönelik tutum ve davranışları tercih edilmemesi yolunda bir davranış gelişimi sağlayabilir.

Okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması için, bu alandaki kuramsal gelişmelerin ortaya konmasının tek başına yeterli olması beklenemez. Araştırmacıların uygulayıcılar için somut öneriler de geliştirmeleri gerekmektedir.

Bu amaçla bu çalışmada uygulamada yararlı olacağı düşünülen çok sayıda öneri geliştirilmiştir. Yapılacak çalışmalar sayesinde, çocuklarımızı daha güvenli okullara emanet edebileceğimiz ümit edilebilir.

Okul güvenliği sadece okulun polisiye tedbirlerle dış tehditlerden izole edilmesi değil, okulun öğrencisi, öğretmeni, çalışanı, velisi ilke bedensel ve ruhsal olarak mutlu ve başarılı olabilmesini sağlayacak her türlü altyapısının oluşturulmasıdır.

Güvenli Çevre: Okul binaları, alanında eğitilmiş güvenlik elemanları tarafından korunmalı. Sadece okul binasının değil okulun bulunduğu çevrenin riskleri tespit edilmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır

Güvenli Bina: Okullarının tüm binaları her türlü riske karşı koyabilecek bir inşaat anlayışıyla yapılmalı. Eski binalar ise bu anlayış çerçevesinde güçlendirilmeli. Her yıl teknik heyet gerekli çalışmaları yapmalı ve tespit edilen eksikleri giderecek önlemleri alınmalı.

Güvenli Bahçe: Okullarının en değerli öğelerinden birisi okul bahçelerinin genişliğidir. Bahçeler ekolojik bir duyarlılığa göre tasarlanmalı ve çocuklar, çalışanların ve anne-babaların güvenli bir ortamda yaşayabilmeleri için bu bahçelerde gerekli tedbirler alınmalıdır. Okullarda Okul Güvenliği Ekibi kurulmalı. Okul güvenliği ekibi her ay incelemelerde bulunarak durumu raporlaştırmalıdır.

Güvenli Sınıf: Sınıflarında kullanılan bütün materyaller yangına karşı dirençli ve uluslararası standartlara uygun olmalı. Bu uygunluğun belgeleri ilgililere ibraz edilmek için okul idaresince veya okul aile birliğinin dosyalarında kolay ulaşılabilir bir yere tutulmalıdır. Okullarının eğitim materyalleri ve malzemeleri kimyasal, fiziksel ve tasarım bakımından çocukların güvenli bir ortamda eğitim görmelerini sağlamak amacını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

Sağlıklı Okul: Okullarının hepsi bahçe içinde, oksijen bakımından zengin bir ortamda faaliyet göstermeli. Yiyecek, içecek ve malzemeleri uzman sağlık ekipleri tarafından haftalık olarak kontrol edilip denetlenmelidir.

Deprem ve Doğal Afetlerde Güvenlik: Okulların binaları deprem güvenliği bakımından sertifikalı ve doğal afetlere dayanıklılığı belgelenmiş olmalıdır. Deprem eğitimi çok iyi verilmeli olası durumlarda “Okul Çıkış/Tahliye Planı” na göre en az iki kez tatbikat yaptırılmalı.

Yangın Güvenliği: Okullarındaki tesisatlar ve yangın bakımından risk teşkil edebilecek kullanım alanlarına yönelik gerekli tedbirler alınmalı. Yılda iki kez göstermelik olmayan yangın tatbikatı yapılarak bu tehlikeye karşı malzemelerimizin etkinliği test edilmeli, öğrencilerin ve çalışanların bilgi ve becerileri değerlendirilmelidir.

Güvenli Ulaşım / Servis Güvenliği: Okulumuz taşıma merkezi okulu olmamasına rağmen veliler çocukları olumsuz şartlarda etkilenmesin düşüncesiyle servis araçlarıyla getirmekteler. Servis araçları en son çıkan MEB'nin Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliği kapsamında olup olmadığı okul idaresince veya Okul Aile Birliği marifetliye denetlenmelidir. Servislerin mutlaka kamera sistemiyle her anı içeri ön, arka ve yanlar olmak üzere kayıt altına alınmalı, arka park sensorları, yan kameralar mutlaka bulunmalıdır. Kesinlikle servis sürücülerinin GBT Kayıtları istenmeli/araştırılmalıdır.

Okullarda Kurulacak Okul Güvenliği Biriminin Çalışma Süreçleri

Okullarda, öğretim yılı başında okul güvenliği birimini oluşturmalı ve bir yıllık çalışma planı hazırlanmalıdır. Bu çalışma planında;

1. Okul-Çevre işbirliğinin sağlanması: Okul güvenliği bakımından ilgili çevre unsurlarını tespit ederek okul güvenliği çalışmalarına bu birimlerin nasıl katkı sağlayacağını belirtmeli. Gerekli işbirliği prosedürlerini oluşturulmalı.

2. İhtiyaçların Belirlenmesi: Okul güvenliği için gerekli araç gereçleri tespit etmeli ve bunların Okul Aile birliği bütçesine alınabilecek malzemelerse temini için okul satın alma birimine başvurmalı değilse üst makamlardan istenmelidir.

3. Planlama: Okulun ögeleri servis sorumlusu, ilgili müdür yardımcısı, kantin yiyecek içecek sorumlusu, sağlık uzmanı gibi ilgililerle her bir alanda yapılacak olan çalışmaları planlamalı. Plan okul yönetim kurulu tarafından incelenerek onaylanmalı.

4. Uygulama: Okul yönetim kurulu tarafından onaylanan plan zaman süreçlerine uyularak uygulanmalıdır.

5. Değerlendirme: Birinci dönemin sonunda ve ikinci dönemin sonunda olmak üzere iki büyük değerlendirme çalışması yapılmalı. Bu çalışmalar dönem değerlendirme toplantısında genel kurula sunulmalı ve eksik yönleri varsa tartışmaya açılmalı ve bir sonraki toplantıya gündem maddesi olarak alınmalıdır.

6. Geri besleme: Toplantılarda tespit edilen eksiklikler ve zaafaların giderilmesi için gereken iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Okullar her açıdan öğrencinin, çalışanın, öğretmenin ve velilerin mutlu ve güvenli bir ortamda çalışmasına hizmet alıp hizmet vermesine uygun bir ortama sahip olmalıdır.

Son zamanlarda eğitim anlayışındaki değişiklikler Okul ve Çevre güvenliği zafiyetini de beraberinde getirmiştir. Veli daha önceki yıllarda öğrencisini kaydederken “ Eti senin kemiği benim” anlayışıyla okula ve öğretmene güvenini belirtirken şimdiki anlayış kapsamında en ufak öğrenci azarlamasını hakaret gören ailelerin öğrencilerinde şımarık – kural tanımaz bir davranış sergilemelerine neden olmaktadır. Velilerin bu tutumu ergenlik döneminde kuraltamınaz – isyankâr bir hal almalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla şiddet eğilimli, her istediğine kolayca ulaştığı için doyumsuz ve uyuşturucuya yönelebilen bir kişiliğe sahip olmaktadır.

Şiddet olgusu toplumlarda yüzyıllardır var olmasına, hatta insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın, uzun yıllar okullarda ciddi bir sorun olarak algılanmamıştır. Okullarda, meydana gelen şiddet olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda arttığı dikkati çekmektedir. Nitekim yapılan bir araştırmada Türkiye evrenini temsil eden yaklaşık 10.000 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen kapsamlı bir araştırmada da öğrenciler arasında gözlenen şiddet olaylarının dikkate alınması gereken boyutlarda olduğu saptanmıştır.

Oysa okulların temel sorumluluklarından biri, öğrencilere, istenmeyen davranışlardan ve modellerden arındırılmış bir çevre sunmaktır. Üstelik okulda asayişin sağlanması ve öğrencilerin kendilerini güvenlikte hissetmeleri, okullarda eğitim etkinliklerinin sürdürülebilmesinin de ön koşullarından biridir. Şiddetin öğrenciler üzerindeki zararları fiziksel, psikolojik ve gelişimsel olabilmektedir.

Şiddetin daha çok fiziksel zararları üzerinde durulsa da, şiddete maruz kalan öğrencilerin stres, kaygı gibi psikolojik belirtiler de gösterdikleri bilinmektedir. Hatta bazı araştırmalar, şiddete tanıklık eden öğrencilerin de psikolojik olarak etkilendiklerini ortaya koymaktadır .

Şiddet ayrıca, öğrencilerin akademik, fiziksel ve sosyal gelişimlerini de yavaşlatmakta, öğrencilerin kapasitelerini maksimum düzeyde ortaya koymalarını engellemektedir. Araştırma bulguları ayrıca, şiddet veya zorbalığa uğrayan öğrencilerin

önemli bir bölümünün okul sevgilerinin azaldığı, zorba öğrenciler yüzünden okula gitmekten korktukları saptanmıştır.

Oysa okulda çocukların fiziksel, psikolojik ve gelişimsel bakımdan tehlikelerden ve zararlı şeylerden korunması gerekir.

Bu nedenle okullar, şiddet sorunu ile bilinçli bir biçimde nasıl mücadele etmeleri gerektiğini bilmek zorundadırlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden bir grup öğretim elemanı tarafından yürütülen ve TÜBİTAK tarafından desteklenen "Liselerde Şiddetin Saptanması ve Okul Temelli Şiddeti Önleme Programı'nın Geliştirilmesi" adlı proje kapsamında araştırma yapılmış ve bilgilendirme amacıyla bir kitapçık hazırlanarak ilgililere ulaştırıp konunun üzerine dikkatle gidilmesi hususunda tedbirler alınması sağlanmaya çalışılmıştır. Kitapçığın temel amacı, daha güvenli bir okul ortamı yaratabilmek için hayati öneme haiz öğretmen ve yöneticilerin rol ve sorumluluklarını ortaya koymaktır.

Bu kitapçıkta atlanan, görülmeyen bir noktaya dikkat çekmek isterim. Eğitim ; okul çevre ve arkadaş ayağı olan üçlü sac ayağı gibidir. Bir öğrenci okulda 24 saatinin sadece 5 saatini okulda geçirirken 19 saatini ailede, arkadaşlarıyla kendi yaşam çevresine geçirmektedir. Dolayısıyla okulda verilen öğretiler bazen aile ve çevreyle örtüşmediği için küçük yaşlardaki öğrenciler neyin doru neyin yanlış olduğunu ayırt edemediği için akli tutulma nedeniyle doğruları bulma noktasında bocalayıp durmakla kişiliğinin tam olarak oluşturulmasında ciddi problemler yaşamaktadır.

Abdulbaki KAYGUSUZ

Kadriye DURSUN

Necmiye KORKMAZ

Lütfi SAYIN

Yusuf ÇOBAN

Nursel ÇOBAN

**Uygundur.
26/06/2014**

**Hüseyin SAĞLAM
Okul Müdürü**